

อุโบสถวัดสิงห์หลังเก่า อายุกว่า ๒๐๐ ปี

ทาง ๗ สาย

และวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ที่ระลึก

พิธีแสดงมุทิตาสักการะ

พระครูศรีธรรมกิจโกศล

(สมศักดิ์ สุมงฺคโล น.ธ.เอก, ป.ธ. ๖, พธ.บ.)

เจ้าอาวาสวัดสิงห์

พระครูศรีธรรมกิจโกศล

เจ้าอาวาสวัดสิงห์

ทาง ๗ สาย
และวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

พระธรรมธีรราชมหามุนี
(โชดก ญาณสิทฺธิ ป.ธ.๙)

ที่ระลึก
เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช
๕ ธันวาคม ๒๕๕๗
ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์พัดยศ

พระมหาสมศักดิ์ สุมงฺคโล

(สมศักดิ์ สุมงฺคโล น.ธ.เอก, ป.ธ.๖, พธ.บ.)
เจ้าอาวาสวัดสิงห์
แขวงบางพลัด-บางอ้อ เขต ๑ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
เป็น พระครูสัญญาบัตร
เทียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ
(ทผจล.ชพ.)
ในราชทินนามที่

พระครูศรีธรรมกิจโกศล

"สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรมเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง"

ทาง ๗ สาย
และวิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

พระธรรมธีรราชมหามุนี
(โชดก ญาณสิทฺธิ ป.ธ. ๙)
อดีตพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
ที่ปรึกษาคณะพระธรรมทูตสายประเทศอังกฤษ
สำนักงานกลาง กองการวิปัสสนาธุระ
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ คณะ ๕
ท่าพระจันทร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน

โดย **พระครูศรีธรรมกิจโกศล**
(สมศักดิ์ สุมงฺคโล น.ธ.เอก, ป.ธ.๖, พธ.บ.)
เจ้าอาวาสวัดสิงห์
แขวงบางพลัด-บางอ้อ เขต ๑ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

คณะผู้จัดพิมพ์

- คณะสงฆ์วัดสิงห์
- คณะศิษยานุศิษย์

พิมพ์ครั้งที่ ๑

๕ ธันวาคม ๒๕๕๗
จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ :

สำนักพิมพ์ธำรงธรรม
"เพียรเพื่อพุทธธรรม"

๑/๑๗๒ ถนนประเสริฐมนูกิจ แขวงนวมินทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ ๑๐๒๓๐
โทร. ๐-๒๕๑๐-๐๗๒๙, ๐-๒๕๑๐-๐๗๓๙, ๐๘๑-๙๒๙๙๗๖๖
E-mail : buddhist-9@hotmail.com

คำปรารภ

เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์พัดยศ **พระมหาสมศักดิ์ สุมงฺคโล (น.ธ.เอก, ป.ธ. ๖, พธ.บ.) เจ้าอาวาสวัดสิงห์** แขวงบางพลัด-บางอ้อ เขต ๑ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร **เป็นพระครูสัญญาบัตรเทียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ** (ทผจล.ชพ.) ในราชทินนามที่ **"พระครูศรีธรรมกิจโกศล"**

พระครูศรีธรรมกิจโกศล ท่านนับเป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน ทำนุบำรุงดำรงสืบทอดพระพุทธศาสนา ทั้งด้านศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ยังความเจริญแก่วัดและการศึกษาของพระภิกษุ-สามเณร ตามลำดับเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่มวลศิษย์และสาธุชนโดยทั่วไป

การที่ **พระครูศรีธรรมกิจโกศล** ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์พัดยศให้ปรากฏเป็นเกียรตินั้น จึงเปรียบเสมือนเครื่องชี้วัดคุณงามความดีที่ท่านได้สร้างไว้แก่พระศาสนา อย่างที่เรียกว่ามีความเจริญงอกงามในพระศาสนา

ด้วยโอกาสอันเป็นมงคลยิ่ง ประกอบด้วยเพื่อเป็นการถวายมุทิตาสักการะแด่พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระครูศรีธรรมกิจโกศล ที่ได้รับโปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์พัดยศดังกล่าว คณะสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา และคณะศิษยานุศิษย์ จึงพร้อมใจกันจัดพิมพ์ประวัติและ

ผลงานด้านต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อฯ เพื่อเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางต่อพุทธศาสนิกชนและประชาชนโดยรวมสืบไป

ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและอานุภาพแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย พร้อมกุศลผลบุญ คุณงามความดีที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อฯ ได้เพียรบำเพ็ญไว้ จงเป็นพลวปัจจัยเกื้อหนุน ดลบันดาลประทานพรให้ท่านจงเจริญงอกงามในพระธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดกาลทุกเมื่อ และขออำนาจดังกล่าวจงมาดลบันดาลประทานพรให้ท่านผู้มีกุศลธรรมทั้งหลาย ที่ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลืออุปถัมภ์ สนับสนุนส่งเสริมในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของวัดสิงห์ด้วยดีมาโดยตลอด รวมถึงท่านผู้มีส่วนช่วยเหลือในการจัดพิมพ์หนังสือนี้จนสำเร็จลุล่วงตามประสงค์ ขอทุกท่านจงมีแต่ความสุขความเจริญ ด้วยจตุรพิธพรชัย ปรารถนาสิ่งใดซึ่งอยู่ในวิสัยก็ขอให้พลันสำเร็จตามประสงค์ในสิ่งนั้นทุกประการ เทอญ

คณะสงฆ์วัดสิงห์
อุบาสก-อุบาสิกา, คณะศิษยานุศิษย์
๕ ธันวาคม ๒๕๕๗

ประวัติสังเขป
พระครูศรีธรรมกิจโกศล
(สมศักดิ์ สุมงฺคโล น.ธ.เอก, ป.ธ.๖, พธ.บ.)

๑. ชื่อ

พระมหาสมศักดิ์ ฉายา สุมงฺคโล อายุ ๕๕ ปี พรรษา ๓๔ วิทยฐานะ น.ธ.เอก, ป.ธ. ๖, พธ.บ. วัดสิงห์ แขวงบางพลัด-บางอ้อ เขต ๑ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

๒. สถานะเดิม

ชื่อ สมศักดิ์ นามสกุล พุกเถื่อน เกิด วัน ๖ ฯ๙ ๒ ปีกุน ตรงกับวันศุกร์ ที่ ๒ เดือนกุมภาพันธุ์ พุทธศักราช ๒๕๐๒ บิดา นายสอน พุกเถื่อน มารดา นางจวน พุกเถื่อน บ้านเลขที่ ๖๓ หมู่ ๕ บ้านรุ้งวิไล ตำบลชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

๓. อุปสมบท

วัน ๕ ฯ๑๑ ๔ ปีมะแม ตรงกับวันที่ ๒๘ เดือนกุมภาพันธุ์ พุทธศักราช ๒๕๒๓ ณ พัทธสีมาวัดสุนทรประดิษฐ์ ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

พระอุปัชฌาย์ พระครูเขมากรบริรักษ์ (นารถ ลวณรกฺโณ) วัดสุนทรประดิษฐ์ ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

พระกรรมวาจาจารย์ พระสมุห์วิรัช วีรธมฺโม วัดสุนทรประดิษฐ์ ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

พระอนุสาวนาจารย์ พระใบฎีกาเลี่ยม โกวิโท วัดสุนทรประดิษฐ์ ตำบลบางระกำ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

๔. วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๕๒๕ สอบไล่ได้นักธรรมเอก สำนักเรียนวัดคลองโพธิ์ ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

พ.ศ. ๒๕๓๐ สอบไล่ได้ประโยค ป.ธ. ๖ สำนักเรียนวัดภคินีนาถวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๓๕ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาพุธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

การศึกษาพิเศษ

พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้ผ่านการอบรมตามโครงการเสริมความรู้ถวายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย จัดโดยสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๕ เข้ารับการอบรมโครงการอบรมพระนักเทศน์ รุ่น **"พระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร"** จัดโดยมหาเถรสมาคม ณ วัดราชโอรสาราม เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้ผ่านการอบรมหลักสูตรการถวายความรู้แด่พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ รุ่นที่ ๑ ณ สถาบันส่งเสริมการพัฒนาการพระศาสนา จังหวัดราชบุรี

พ.ศ. ๒๕๔๖ เข้ารับการอบรมโครงการเปิดโรงเรียนพระสังฆาธิการฝึกอบรมเจ้าอาวาสใหม่ของคณะสงฆ์หนกลาง รุ่นที่ ๗

พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้รับการถวายความรู้ให้เป็นผู้มีส่วนร่วมและสนับสนุนในการอนุรักษ์สืบทอดและจรรโลงมรดกศิลปวัฒนธรรมไทย อันเป็นเอกลักษณ์แสดงความเป็นชาติสืบไป ตามโครงการดูแลทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ จัดโดยพระสังฆาธิการ และกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ความชำนาญพิเศษ

- พิธีกร โฆษก ประกาศประชาสัมพันธ์
- ใช้งานพิมพ์เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ได้
- แสดงธรรม ปาฐกถาธรรม บรรยายพิเศษ
- มีความรู้ความชำนาญในด้านการช่าง
- ออกแบบอาคาร และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ
- ออกแบบสถาปัตยกรรม ก่อสร้างถาวรวัตถุ ภายในวัด

๕. งานการปกครอง

พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดสิงห์

พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระกรรมวาจาจารย์

๖. งานการศึกษา

(๑) พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดคลองโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นครูพิเศษปฏิบัติหน้าที่สอนธรรมศึกษา โรงเรียนวัดยางเอน ตำบลโพธิ์ทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง จนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระวิทยากร บรรยายธรรมอบรมพระนวกะ ของคณะสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จนถึงปัจจุบัน

๗. งานการศึกษาสงเคราะห์

ได้ให้การอุปถัมภ์ สนับสนุน ส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุ-สามเณรและเด็กนักเรียน โดยการตั้งทุน เพิ่มทุน มอบทุนการศึกษา และอุปกรณ์การเรียน แก่วัดและโรงเรียนต่าง ๆ

๘. งานเผยแผ่

- เป็นองค์แสดงธรรมและบรรยายธรรม จัดอบรมปฏิบัติธรรม แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป เนื่องในเทศกาลวันเข้าพรรษาและวันสำคัญ ในทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชาและวันสำคัญอื่น ๆ โดยตลอด

๙. งานการสาธารณูปการ

งานการก่อสร้างภายในวัด

พ.ศ. ๒๕๕๖ - เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างกุฏิสงฆ์ทรงไทยประยุกต์ คู่แฝดจำนวน ๑ หลัง บน-ล่าง จำนวน ๘ ห้อง เป็นจำนวนเงิน ๒,๓๐๐,๐๐๐ บาท (สองล้านสามแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๖ - เป็นประธานดำเนินการก่อสร้างห้องน้ำสาธารณะเทคานคอนกรีต ยกพื้นหลัง รวม ๘ ห้อง, ห้องอาบน้ำ ๒ ห้อง ห้องสุขา ๖ ห้อง เป็นจำนวนเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท (สามแสนบาทถ้วน)

● ***รวมงานการก่อสร้างภายในวัดเป็นเงินจำนวน ๒,๖๐๐,๐๐๐ บาท (สองล้านหกแสนบาทถ้วน)***

งานบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด

- ดำเนินการปฏิสังขรณ์ อุโบสถ ศาลาการเปรียญ และเสนาสนะสำคัญอื่น ๆ ของวัดตามลำดับ

● ***รวมเป็นเงินประมาณ*** ***๘๐๐,๐๐๐ บาท***

(แปดแสนบาท)

๑๐. สมณศักดิ์

๕ ธ.ค. ๒๕๕๗ ได้รับโปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์พัดยศ

เป็น **พระครูสัญญาบัตรเทียบผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ชั้นพิเศษ**

(ทผจล.ชพ.) ในราชทินนามที่

"พระครูศรีธรรมกิจโกศล"

วัดสิงห์ ตั้งอยู่เลขที่ ๓๐ (ปัจจุบันทางราชการได้เปลี่ยนเลขที่ใหม่เป็นเลขที่ ๘๖) ถนนจรัลสนิทวงศ์ ๖๔ แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย **มีเนื้อที่ตั้งวัดจำนวน ๘ ไร่ ๒ งาน ๘๘ ตารางวา** ตามโฉนดที่ดิน **โฉนดที่ ๕๖๙๙** ปัจจุบันเนื้อที่ดินวัดถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. เป็นเนื้อที่ตั้งวัดจำนวน ๕ ไร่ (มีกำแพงวัดโดยล้อมรอบ) มีโฉนดที่ดินใบเดียวไม่แยก

๒. เป็นที่วัดแบ่งเช่าจำนวน ๓ ไร่ ๒ งาน ๘๘ ตารางวา (แบ่งให้ประชาชนปลูกบ้านเรือนเช่าอยู่อาศัย)

อาณาเขตวัด ***ทิศเหนือ (หน้าวัด)*** มีความยาวประมาณ ๑๗๕ เมตร ติดต่อกับตลาดกรุงธนบุรี ***ด้านทิศใต้ (หลังวัด)*** มีความยาวประมาณ ๑๗๐ เมตร ติดกับคลองบางจาก ***ทิศตะวันออก*** มีความยาวประมาณ ๘๒ เมตร ติดต่อที่เอกชน กับชุมชนวัดสิงห์ ***ด้านทิศตะวันตก*** มีความยาวประมาณ ๖๔ เมตร ติดต่อกับที่เอกชนและถนนจรัลสนิทวงศ์

พื้นที่ตั้งวัด เป็นที่ราบลุ่มอยู่ริมคลองบางจาก สมัยก่อนในฤดูฝนมักถูกน้ำท่วมเป็นประจำ (ปัจจุบันทางราชการได้สร้างเขื่อนริมคลองทั้งสองฝั่ง ทำให้น้ำไม่ท่วมอีกต่อไป) สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปบริเวณรอบ ๆ วัดมีบ้านเรือนของราษฎรปลูกอาศัยอยู่หนาแน่น มีถนนจรัลสนิทวงศ์เป็นทางคมนาคมโดยสะดวก อยู่ใกล้สี่แยกสะพานกรุงธนฯ

อาคารเสนาสนะภายในวัด ประกอบด้วย

๑. **อุโบสถ ๒ หลัง คือ**

อุโบสถหลังใหม่

๑.๑ ***อุโบสถหลังเก่า*** กว้าง ๖ เมตร ๑๕ เซนติเมตร ยาว ๑๔ เมตร ๒๓ เซนติเมตร ก่ออิฐถือปูน สร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๒๖ ภายในอุโบสถ มี

- **พระประธาน** พุทธศิลป์สมัยอู่ทอง ๑ องค์
- และ **อัครสาวก ซ้าย - ขวา** ๒ องค์

๑.๒ **อุโบสถหลังใหม่** สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี ๒๕๐๒ มีขนาดกว้าง ๓ วา ๒ ศอก ยาว ๑๐ วา ๒ ศอก สร้างในสมัย**พระครูใบฎีกาสุทธิ ฐิตสิริ** อดีตเจ้าอาวาสวัดสิงห์ ปัจจุบัน (ปี ๒๕๔๙) ยังเป็นอุโบสถที่ไม่สมบูรณ์ เพราะยังไม่ได้ฝังลูกนิมิต

๒. **กุฏิสงฆ์** จำนวน ๙ หลัง แยกเป็นกุฏิรวม ๑๐ ห้อง ๒ ชั้น ๒ หลัง กุฏิเดี่ยว ๗ หลัง

๓. **ศาลาการเปรียญ** ๒ ชั้น ๑ หลังขนาดกว้าง ๒๐ เมตร ๑๑ เซนติ-เมตร ยาว ๑๘ เมตร ๒๖ เซนติเมตร สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒

๔. หอระฆัง ๑ หลัง สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐

๕. ซุ้มประตูหน้าวัด รวม ๒ ซุ้ม

สำหรับปูชนียวัตถุที่สำคัญภายในวัด ประกอบด้วย

๑. **พระพุทธรูปหลวงพ่อเพชร** เป็นพระพุทธรูปนั่งขัดสมาธิเพชร ขนาดหน้าตักกว้าง ๒๔ นิ้ว เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธาเลื่อมใส และเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ภายในอุโบสถหลังใหม่

๒. **พระประธานภายในพระอุโบสถหลังเก่า** เป็นพระมีพุทธลักษณะสวยงาม น่าเลื่อมใส ศิลปะสมัยอู่ทอง ปางมารวิชัย สันนิษฐานว่าเป็นเนื้อสำริด ขนาดหน้าตักกว้าง ๔๙ นิ้ว เป็นพระพุทธรูปเก่าแก่คู่วัดอายุประมาณ ๒๐๐ กว่าปี และมีพระอัครสาวกซ้าย- ขวา อีกรวม ๒ องค์

๓. **พระพุทธรูปยืนปางห้ามญาติ** จำนวน ๑ องค์ ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่กุฏิเจ้าอาวาส เป็นพระเก่าเช่นเดียวกัน

วัดสิงห์ สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี **พ.ศ. ๒๓๒๖** ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จากคำบอกเล่าของผู้รู้ และคนเก่าแก่ในพื้นที่บอกว่า บริเวณที่ตั้งวัดเดิมเคยเป็นที่พักทัพในสมัยก่อน จึงสันนิษฐานว่า ผู้สร้างวัดคงจะเป็นแม่ทัพใน

ภาพเก่าในอดีต พระสงฆ์วัดสิงห์ ที่อยู่จำพรรษา ปี ๒๕๐๕

สมัยนั้น เมื่อเสร็จศึกแล้วจึงสร้างวัดขึ้นไว้ เพื่อเป็นการล้างบาป จากศึกสงคราม วัดนี้ได้ดำเนินการทำพิธีวางศิลาฤกษ์สร้างอุโบสถหลังใหม่ เมื่อ**วันอาทิตย์ที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๒** โดย ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในสมัยนั้น ได้เดินทางมาเป็นประธาน ในการวางศิลาฤกษ์ ตัวอุโบสถมีความกว้างขนาด ๓ วา ๒ ศอก ยาว ๑๐ วา ๒ ศอก และได้ดำเนินการก่อสร้างเรื่อยมา จนแล้วเสร็จ และได้ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ครั้งหลัง เมื่อ**วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๖** แต่ทางวัดยังมิทันได้ทำพิธีฝังลูกนิมิต อดีตเจ้าอาวาส **พระครูใบฎีกาสุทธิ จิตสิริ (หลวงพ่อสุทธิ)** ก็ได้ถึงแก่มรณภาพเสียก่อน ปัจจุบันพระอุโบสถหลังใหม่ ก็ยังมิได้ฝังลูกนิมิต พระสงฆ์ยังใช้อุโบสถหลังเก่าทำสังฆกรรมอยู่

เกี่ยวกับชื่อวัดนั้น จะเป็นชื่อของผู้สร้างวัดด้วยหรือไม่นั้นไม่อาจยืนยันได้ แต่เดิมนั้นวัดนี้เรียกว่า **"วัดสิงห์เงิน"** ต่อมาคำว่า **"เงิน"** หายไป คงใช้เพียงคำว่า **"วัดสิงห์"** เท่านั้นฯ ด้านการศึกษาทางวัดเปิดสอนพระปริยัติธรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ขณะนี้มีพระเปรียญธรรมจำนวน ๗ รูป พระนักธรรมจำนวน ๕ รูป

เจ้าอาวาสวัดสิงห์ มีมาแล้วหลายรูปแต่เท่าที่ทราบนามและประวัติ มีเพียง ๓ รูป คือ

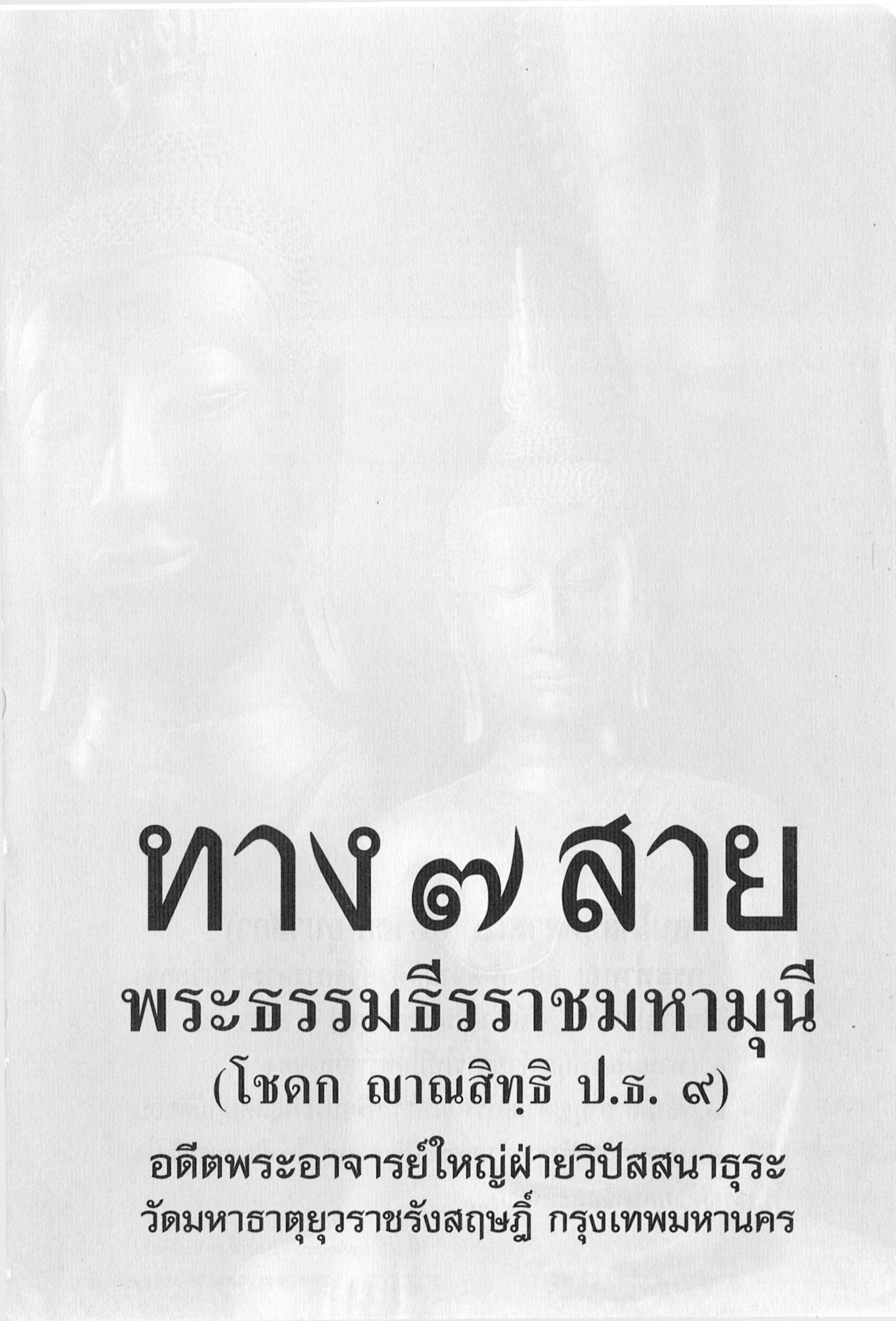
๑. พระครูใบฎีกาสุทธิ จิตสิริ (หลวงพ่อสุทธิ)ดำรงตำแหน่งประมาณ ปี พ.ศ.๒๔๙๖ -ถึง ปี พ.ศ. ๒๕๑๖

๒. พระครูสุทธิธรรมเสวี (พระมหาพิสุทธิ์ มนุตเสวี ป.ธ. ๔) ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ -ถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๒

๓. พระมหาสมศักดิ์ สุมงฺคโล ป.ธ. ๖ดำรงตำแหน่งปี พ.ศ. ๒๕๔๕ จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบัน วัดสิงห์ มีพระภิกษุจำพรรษาอยู่จำนวน ๑๒ รูป สามเณรไม่มี ศิษย์วัด ๑ คน ผู้อาศัย ๑ คน

(จากข้อมูลปัจจุบัน ปี พ.ศ. ๒๕๔๙)

ทาง ๗ สาย

พระธรรมธีรราชมหามุนี

(โชดก ญาณสิทฺธิ ป.ธ. ๙)

อดีตพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร

คนใกล้ชิดศาสนา (อุบาสก อุบาสิกา)

...**กระทำบุญ** คือ ทำความดีด้วยวิธีการต่างๆ ที่เรียกว่า **"บุญกิริยาวัตถุ"** (เรื่องที่จัดว่าเป็นการทำบุญ) ๓ อย่าง คือ

๑. **ทานมัย** ทำบุญด้วยการให้ปันทรัพย์สิ่งของ

๒. **สีลมัย** ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีปฏิบัติชอบ

๓. ***ภาวนามัย*** ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือ ฝึกอบรมจิตใจให้เจริญด้วยสมาธิและปัญญา...

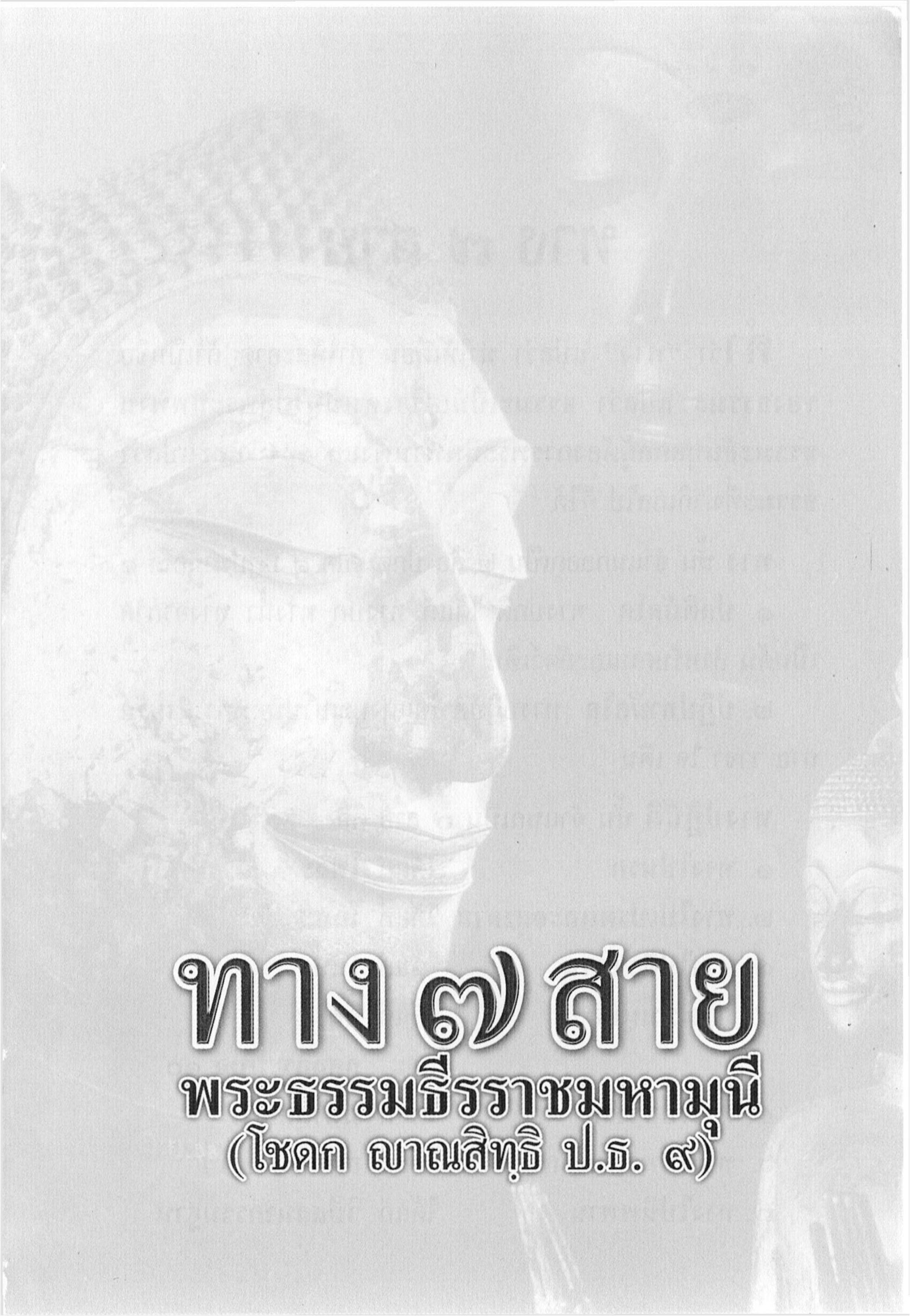
(ที.ปา. ๑๑/๒๒๘/๓๓๐; ที.อ. ๓/๒๔๖)

สารบัญ

ผู้ถึงธรรม ไม่เศร้าโศกถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว ไม่พร่ำเพ้อถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง ดำรงอยู่ด้วยสิ่งที่เป็นปัจจุบัน ฉะนั้นผิวพรรณจึงผ่องใส

ส่วนชนทั้งหลายผู้ยังอ่อนปัญญา เฝ้าแต่ฝันเพ้อถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง และหวนละห้อยถึงความหลังอันล่วงแล้ว จึงซูบซีดหม่นหมอง เสมือนต้นอ้อสดที่เขาถอนทิ้งขึ้นทิ้งไว้ที่ในกลางแดด

(สํ.ส. ๑๕/๒๒/๗)

ทาง ๗ สาย

พระธรรมธีรราชมหามุนี
(โชดก ญาณสิทฺธิ ป.ธ. ๙)

ทาง ๗ สาย

คำว่า **“ทาง”** แปลว่า ทำให้เตียน ทำให้สะอาด ถ้าเป็นชื่อของธรรมะ แปลว่า ธรรมะเป็นเครื่องดำเนินไปสู่พระนิพพาน ธรรมะอันบุคคลผู้ต้องการพระนิพพานพึงแสวงหา และแปลว่า ธรรมะที่ฆ่ากิเลสไป ก็ได้

ทาง นั้น จำแนกออกเป็น ๒ คือ ปกติมัคโค ๑ ปฏิปทามัคโค ๑

๑. ปกติมัคโค ทางปกติ ได้แก่ ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ เป็นต้น สำหรับคนและสัตว์เดิน

๒. ปฏิปทามัคโค ทางปฏิบัติ ได้แก่ บุญบาปที่คนทำ สำหรับ กาย วาจา ใจ เดิน

ทางปฏิบัติ นั้น จำแนกเป็น ๗ สาย คือ

๑. ทางไปนรก ได้แก่ โทสะ
๒. ทางไปเปรตและอสุรกาย ได้แก่ โลภะ
๓. ทางไปดิรัจฉาน ได้แก่ โมหะ
๔. ทางไปมนุษย์ ได้แก่ ศีล ๕
และ กุศลกรรมบถ ๑๐
๕. ทางไปสวรรค์ ได้แก่ มหากุศล ๘
๖. ทางไปพรหมโลก ได้แก่ สมถกรรมฐาน
๗. ทางไปนิพพาน ได้แก่ วิปัสสนากรรมฐาน

อธิบายทางสายที่ ๑

นรก แปลว่า ประเทศที่ปราศจากความสุข มีแต่ความทุกข์ มีอยู่ ๔๕๗ ขุม ขุมใหญ่มี ๙ ขุม นับตั้งแต่สัญชีวนรก กาฬสุตตนรก เป็นต้น ไปจนถึงโลกันตนรก ถัดนรกใหญ่แต่ละขุมออกไปในทิศทั้ง ๔ แต่ละทิศมีอุสสุทนรก ทิศละ ๔ ขุม รวมเป็น ๑๒๘ ขุม ถัดอุสสุทนรกออกไปอีก มียมโลกิยนรกอยู่ทิศละ ๑๐ ขุม รวมเป็น ๓๒๐ ขุม ส่วนขุมที่ลึกที่สุด ชื่อว่า โลกันตนรก อยู่ที่สุดโลก รวมทั้งสิ้นเป็น ๔๕๗ ขุม ตั้งเรียงกันอยู่ใต้พื้นแผ่นดิน ซึ่งหนาได้ ๒๔๐,๐๐๐ โยชน์

เหตุที่นำไปตกนรก โดยส่วนมาก ได้แก่ โทสะ ดังมีหลักฐานรับรองไว้ว่า

โทเสน หิ จณฺฑชาติตาย โทสสทิสํ นิรยํ อุปปชฺชนฺติ

ขอรับรองว่าเป็นจริงอย่างนั้น เพราะโทสะเป็นเหตุ สัตว์ทั้งหลายจึงไปตกนรก ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับ โทสะ เพราะโทสะมีชาติหยาบคาย

ผู้พิสูจน์นรก-สวรรค์ได้

ผู้ที่จะพิสูจน์นรกสวรรค์ได้นั้น ต้องมีเครื่องมือ คือปัญญา ปัญญานั้นมีอยู่ ๓ ประการ คือ สุตมยปัญญา ๑ จินตามยปัญญา ๑ ภาวนามยปัญญา ๑

๑. **สุตมยปัญญา** ปัญญาเกิดจากการฟัง การศึกษาเล่าเรียน การท่องจำ การอ่านตำรับตำราโดยทั่วๆ ไป ปัญญาขั้นนี้พิสูจน์นรกสวรรค์ไม่ได้

๒. **จินตามยปัญญา** ปัญญาเกิดจากการคิด เช่น คิดทำรถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน อาวุธ ยุทธภัณฑ์ อพอลโล่ จรวด เป็นต้น ปัญญาขั้นนี้ก็พิสูจน์นรกสวรรค์ไม่ได้

ปัญญา ๒ ขั้นนี้ เป็นปัญญาหาข้าวกิน หาเงินหาทอง หาข้าวหาของ เพื่อมาบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของตัว ครอบครัว ประเทศชาติ เป็นเหมือนดาบ ๒ คม ถ้าใช้ถูกก็ให้คุณ ถ้าใช้ผิดก็ให้โทษมาก เช่น ระเบิดปรมาณูเพียงลูกเดียว สามารถ ทำให้คนตายเป็นจำนวน ๖-๗ หมื่น เรียกว่า **มีคุณอนันต์ มีโทษมหันต์**

๓. **ภาวนามยปัญญา** ปัญญาเกิดจากการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน มีอยู่ ๑๖ ขั้น ขั้นที่ ๑๔ คือ **มัคคญาณ** ต้องปฏิบัติถึงขั้นนี้จึงจะสามารถพิสูจน์นรกสวรรค์ได้ เพราะกิเลสคือตัวมิจฉาทิฏฐิ ๔ ตัว ซึ่งเรียกว่า **ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔** ขาดไปอย่างไม่มีวันจะกลับฟื้นคืนมาได้อีกคือ เป็น **สมุจเฉทปหาน** ละได้โดยเด็ดขาด กับ **วิจิกิจฉา** ตัวที่พาให้สงสัยลังเลใจว่า นรกมีจริงไหม สวรรค์มีจริงไหม ก็ได้ขาดไปพร้อมกัน เมื่อกิเลสทั้ง ๔ ตัวนี้ขาดไปจากขันธสันดานแล้ว จึงจะพิสูจน์ได้ และจึงจะหายสงสัย ดังมีหลักฐานปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ หน้าที่ ๒๑ พระพุทธองค์ได้ทรงตั้งปัญหาถามเอง และตอบเองว่า :-

โก อิมํ ปรวึ วิเชสฺสติ ยมโลกญฺจ อิมํ สเทวกํ ดังนี้เป็นต้น

ใจความว่า *ใครจะพิสูจน์แผ่นดินคืออัตภาพนี้ได้ ใครจะพิสูจน์ยมโลก คืออบายภูมิทั้ง ๔ ได้ และใครจะพิสูจน์มนุสสโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลกได้* ดังนี้

พระพุทธองค์ได้ทรงตอบเองว่า

เสโข ปรวึ วิเชสฺสติ ยมโลกญฺจ อิมํ สเทวกํ ดังนี้เป็นต้น

ความว่า *พระเสขบุคคล ๗ จำพวก นับตั้งแต่พระอริยบุคคลผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรคเป็นต้นไป จึงจะพิสูจน์อบายภูมิ ๔ มีนรกเป็นต้นได้* ดังนี้

พระอรรถกถาจารย์ผู้รู้พุทธาธิบาย ได้แก้ไว้ว่า

โสตาปตฺติมคฺคฏฺฐํ อาทึ กตฺวา ยาว อรหตฺตมคฺคฏฺฐา สตฺตวิโธ เสโข.

พระเสขบุคคล ๗ จำพวก นับตั้งแต่พระอริยบุคคลผู้ตั้งอยู่ในโสดาปัตติมรรคเป็นต้นไปจนกระทั่งถึงพระอริยบุคคลผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรคเป็นที่สุด จึงจะสามารถพิสูจน์อบายภูมิ มนุสสภูมิ และเทวภูมิได้

คำว่า *โสดาปัตติมรรค* ก็ได้แก่ มัคคญาณ คือญาณที่ ๑๔ นั่นเอง เมื่อนักปฏิบัติธรรมได้เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ผ่านญาณที่ ๑ มาโดยลำดับ ๆ จนกระทั่งถึงญาณที่ ๑๔ นี้ จึงจะมีความสามารถ คือ

มีปัญญาพิสูจน์นรกสวรรค์ มรรค ผล นิพพานได้ โดยจะไม่มีความสงสัยเลยแม้แต่น้อย

อธิบายทางสายที่ ๒

เปรต ได้แก่ ผู้ที่ตายไปแล้ว ไปเกิดในอบายภูมิที่ ๒ คือภูมิของเปรต เปรตนั้นมี ๑๒ จำพวก มี ตัณหาชิตาเปรต ปรทัตตุปชีวิเปรต เป็นต้น บางจำพวกปากเท่ารูเข็มก็มี บางจำพวกมือเท่าใบตาลก็มี บางจำพวกถูกไฟเผาอยู่เป็นนิจก็มี บางจำพวกมีไฟพุ่งออกจากปากก็มี บางจำพวกอาศัยทานที่บุคคลอื่นอุทิศให้ก็มี เปรตนั้นชาวบ้านทั้งหลายชอบนิยมเรียกกันว่า **"ผีหลอก"**

อสุรกาย มีร่างกายใหญ่โตกว่าเปรต แต่เป็นพันธุ์เดียวกัน เช่น หมาไทยกับหมาฝรั่งต่างก็เป็นหมาเหมือนกัน แต่ตัวโตกว่ากันเท่านั้น ชอบอยู่ในที่เยือกเย็น เช่น ภูเขา ป่าไม้ดงดิบ ดงทึบ ทะเลสาบ เป็นต้น

เหตุที่นำไปเกิดเป็นเปรต-อสุรกาย โดยมากได้แก่ โลภะหรือตัณหา ดังมีหลักฐานจากอัฏฐกถา อัฏฐสาลินี รับรองไว้ว่า

เยภุยฺเยน หิ สตฺตา ตณฺหาย เปตฺติวิสยํ อุปฺปชฺชนฺติ.

จริงอยู่ โดยส่วนมาก สัตว์ทั้งหลายตายไปแล้วเป็นเปรตและอสุรกาย ก็เพราะโลภะคือตัณหา

ตัวอย่างในอดีต เช่น เปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสาร โลภกินของที่จะนำไปถวายพระ ตายแล้วได้ไปเกิดเป็นเปรต พากันทน

ทุกข์ทรมานอยู่ตั้งนาน พึ่งจะได้รับส่วนบุญจากพระเจ้าพิมพิสาร ในศาสนาของพระพุทธเจ้าของเรานี้เอง

ตัวอย่างในปัจจุบัน มีตระกูลหนึ่งอยู่ในภาคอีสาน มีบุตร ๑๐ คน เดี๋ยวนี้บุตรเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่ทุกคน พ่อกับลูกเขยกำลังพากันสร้างบ้านอยู่ ๒ หลัง หลังที่ ๑ เสร็จไปแล้ว หลังที่ ๒ มุงหลังคาแล้ว กำลังเริ่มปูกระดาน บังเอิญรับประทานผลสะคร้อในตอนเที่ยง ทำให้ท้องร่วง ถ่ายไม่หยุดภายใน ๓ วันก็ตาย พอตายแล้วปรากฏว่ามาหลอกลูกหลานต่างๆ นานา เช่น ทิ้งของลงมาจากขื่อบ้าน มีเสียงดังตึงๆ ตังๆ เหมือนกับเสียงคนทิ้งของลงมาจริงๆ แต่ดูแล้วของไม่มี ลูกเขยเป็นคนค้าขาย ไปซื้อหนังวัวมาตากไว้ที่ฉางข้าว เวลากลางคืนเดือนหงายๆ เสียงพับหนังดังเหมือนกันกับเสียงคนพับ หมาเห่าทั้งคืน หอนอย่างโหยหวน ทำให้ขนลุกซู่ไปทั้งตัว ข้อนี้ก็เป็นตัวอย่างชี้ให้เห็นได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งแล้วว่า ตายด้วยความห่วงบ้าน ห่วงลูก ห่วงหลาน จึงนำพาให้มาเกิดเป็นเปรตอสุรกาย

ตัวอย่างที่ ๒ ในปัจจุบัน ท่านผู้หนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ อยู่ในกรุงเทพมหานคร นี้เอง มีใจเลื่อมใสอยากจะเข้าปฏิบัติวิปัสสนา แต่บังเอิญมาล้มเจ็บลงเสียก่อน ก่อนจะตาย ใจก็ห่วงบ้าน ห่วงลูก ห่วงหลาน และห่วงทรัพย์สมบัติ เพราะยังไม่ได้จัดการทำพินัยกรรมแบ่งให้ลูกให้หลาน ครั้นตายแล้วได้มาหลอกลูกๆ หลานๆ นานาประการ เช่น แสดงให้เห็นเป็นรูปร่างจริงๆ บ้าง แหวกม่านออกมาบ้าง เอามือลูบศรีษะบ้าง เดินวนอยู่รอบมุ้งตลอดคืนบ้าง ตัวอย่างนี้

ก็พอชี้ให้เห็นอีกข้อหนึ่งว่า เพราะโลภะคือความห่วงสมบัติเป็นต้นเหตุ เวลาตายจึงได้เกิดเป็นเปรตมาหลอกลูกหลาน

อธิบายทางสายที่ ๓

สัตว์ดิรัจฉาน มีมาก เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย หมู หมา เป็ด ไก่ นก หนู กุ้ง หอย ปู ปลา เป็นต้น

โดยส่วนมาก โมหะคือความหลงเป็นผู้นำไปเกิด ดังมีหลักฐานปรากฏอยู่ในอัฏฐกถา **อัฏฐสาลินีอรรถกถา** รับรองไว้ว่า

โมเหน หิ นิจฺจํ สมฺมุฬฺหํ ติรจฺฉานโยนึ อุปปชฺชนฺติ

จริงอยู่ สัตว์ทั้งหลายตายไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ซึ่งมีความลุ่มหลงอยู่เป็นนิจ ก็เพราะโมหะเป็นตัวการนำไปเกิด ดังนี้

ตัวอย่างในอดีต เช่น นายโกตุหลิกะกับภรรยา เดินทางมาแต่ไกล มีความลำบากและเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าเป็นกำลัง พร้อมทั้งหิวอาหารในการเดินทางไกลกันดารด้วย ครั้นมาถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ในวันนั้นมีการทำขวัญแม่โคนมของนายโคบาล ในเรือนของนายโคบาลพระปัจเจกพุทธเจ้าองค์หนึ่งมาฉันภัตตาหารเป็นนิจ ในวันนั้น เมื่อนายโคบาลนิมนต์พระปัจเจกพุทธเจ้าฉันภัตตาหาร พอเสร็จแล้ว จึงได้ทำการมงคลด้วยข้าวปายาสเขาจัดแจงไว้เป็นอันมาก เมื่อนายโคบาลเห็นสองสามีภรรยานั้นมา จึงทำการสงเคราะห์โดยได้ให้ข้าวปายาสกับเนยใสเป็นอันมาก

ภรรยาจึงกล่าวกับสามีว่า เมื่อพี่มีชีวิตอยู่ น้องก็ชื่อว่ามีชีวิตอยู่ พี่มีท้องพร่องมานานแล้ว ขอพี่จงรับประทานตามความต้องการเถิด

นางจึงวางข้าวปายาสไว้เบื้องหน้าของสามีพร้อมกับเนยใส ส่วนนางก็บริโภคเนยใสเหลวแต่หน่อยหนึ่งเท่านั้น ส่วนนายโกตุหลิกะบริโภคมากไปเพราะหิวมาตั้ง ๗-๘ วัน นายโคบาลครั้นให้ข้าวปายาสแก่ ๒ ผัวเมียแล้วตนเองจึงเริ่มบริโภค นายโกตุหลิกะนั่งแลดูเขาอยู่ เห็นก้อนข้าวปายาสที่นายโคบาลปั้นให้แก่นางสุนัขซึ่งนอนอยู่ใต้ตั่ง จึงคิดว่า นางสุนัขตัวนี้มีบุญจึงได้โภชนะเห็นปานนี้เนืองนิตย์ ตกกลางคืนนายโกตุหลิกะนั้นไม่สามารถจะยังข้าวปายาสให้ย่อยได้ จึงทำกาละคือตาย แล้วได้บังเกิดในท้องแห่งนางสุนัขตัวนั้น เมื่อภรรยาเขาเผาศพสามีแล้วก็ได้ทำการรับจ้างอยู่ในบ้านนั้นนั่นเอง ได้ข้าวสารมาทะนานหนึ่งหุงใส่บาตรถวายพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้วอุทิศส่วนบุญให้สามีว่า **“ภนฺเต ทาสสฺส โว ปาปุณาติ”** ท่านเจ้าขา ขอกุศลผลบุญอันนี้ จงถึงแก่ทาสของท่านเถิดดังนี้ นางคิดว่าพระผู้เป็นเจ้ามาที่นี้เป็นประจำ ไทยธรรมของเราจะมีหรือไม่มีก็ช่างเถิด เราไหว้ท่านอยู่ ทำความขวนขวายอยู่ ยังใจให้เลื่อมใสอยู่ทุก ๆ วัน จักได้บุญมาก จึงได้ทำการรับจ้างอยู่ในบ้านนั้นนั่นเอง

เรื่องสุนัขใจบุญ สร้างมหากุศล ตายไปแล้วได้เกิดในสวรรค์

ภายใน ๖-๗ เดือน นางสุนัขตัวนั้นก็คลอดลูกออกมาตัวหนึ่ง นายโคบาลได้ให้น้ำนมของแม่โคนมแก่ลูกสุนัขนั้น ไม่นานเท่าไรนัก ลูกสุนัขตัวนั้นก็เติบใหญ่ เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้ามาฉัน ท่านก็ให้ก้อนข้าวแก่ลูกสุนัขตัวนั้นทุก ๆ วัน เพราะได้อาศัยก้อนข้าวของท่าน

ลูกสุนัขตัวนั้นจึงได้มีความรักใคร่ในท่านมาก เมื่อนายโคบาลไปสู่ที่บำรุงของพระปัจเจกพุทธเจ้าวันละ ๒ เวลา ก็ได้พาสุนัขตัวนั้นไปด้วยทุกครั้งเวลาเดินทางผ่านป่าก็เอาไม้ตีที่พุ่มไม้และพื้นดินในที่ซึ่งมีสัตว์ร้ายในระหว่างทางส่งเสียงว่า "สุ สุ สุ" ๓ ครั้ง เพื่อยังสัตว์ร้ายให้หนีไป วันหนึ่ง นายโคบาลได้กล่าวกับพระปัจเจกพุทธเจ้าว่า *"พระคุณเจ้าผู้เจริญ ถ้าเมื่อใดผมไม่มีเวลาว่าง เมื่อนั้นผมจะส่งสุนัขตัวนี้มา"* แล้วในวันที่เขาไม่มีเวลาว่าง เขาก็ส่งสุนัขตัวนั้นไปว่า *"พ่อ ! จงไปนำพระผู้เป็นเจ้ามา"* ด้วยคำเพียงเท่านั้น สุนัขก็วิ่งไปถึงที่ซึ่งนายตีพุ่มไม้และพื้นดินก็เห่าขึ้น ๓ ครั้ง แล้วก็ไปจนถึงที่อยู่ของพระปัจเจกพุทธเจ้า เข้าไปยังบรรณศาลานั่งอยู่แล้ว ถึงประตูบรรณศาลาจึงเห่าขึ้น ๓ ครั้ง เพื่อให้ท่านรู้ว่าตนมาแล้ว จึงได้นอนหมอบอยู่ ณ ส่วนข้างหนึ่ง เมื่อพระปัจเจกพุทธเจ้าได้ออกเดินทางไปสุนัขก็เดินเห่าไปข้างหน้าๆ เมื่อจะทดลองสุนัข ท่านจึงทำทีเป็นหลงทางเดินไปทางอื่นเสีย สุนัขจึงรีบไปยืนเห่าขวางหน้าของท่านไว้แล้วนำท่านกลับมาทางเดิมอีก

ต่อมาวันหนึ่ง ท่านเดินไปสู่ทางอื่น ถึงแม้ว่าสุนัขนั้นจะไปยืนขวางอยู่ข้างหน้าก็ไม่กลับ เอาเท้ากระตุ้นสุนัขแล้วก็เดินไป สุนัขรู้ว่าท่านจะไม่กลับ จึงรีบวิ่งไปคาบชายผ้านุ่งฉุดมา นำท่านมาสู่ทางที่ตนประสงค์อีก สุนัขนั้นได้ยังความรักอันมีกำลังใจให้เกิดขึ้นแล้วในพระปัจเจกพุทธเจ้านั้นด้วยประการอย่างนี้

ต่อมา จีวรของท่านเก่าแล้ว นายโคบาลจึงได้ถวายผ้าสำหรับทำจีวรแก่ท่าน ท่านจึงได้อำลาโยมไปสู่สถานที่สบายแล้วจักทำจีวร สุนัข

ได้ยินฟังคำของคนทั้ง ๒ นั้นอยู่เหมือนกัน ท่านได้เหาะขึ้นสู่เวหาส บ่ายหน้าต่อภูเขาคันธมาทน์ สุนัขแลดูท่านผู้กำลังเหาะไปทางอากาศ ยืนเห่า ยืนหอนอยู่ เมื่อท่านลับสายตาไป หทัยก็แตกทำลายลง คือ ตายอยู่ ณ ที่นั้นนั่นเอง

สุนัขสร้างมหากุศล ได้ไปเกิดเป็นโฆสกเทพบุตรในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ชื่อว่า สัตว์ดิรัจฉานทั้งหลายนั้นเป็นสัตว์ที่มีชาติซื่อตรงไม่คดโกง ส่วนมนุษย์นั้นใจคิดไปอย่าง ปากพูดไปอย่าง ไม่ตรงกัน เพราะเหตุนั้นแล นายเปสสะ ผู้เป็นบุตรของนายควาญช้างจึงได้กล่าวไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๓ หน้าที่ ๔ ว่า

"คหณฺเหตํ ภนฺเต ยทิทํ มนุสฺสา อุตฺตานกญฺเหตํ ภนฺเต ยทิทํ ปสโว"

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แท้จริง ขันธปัญจกคือ มนุษย์นี้รกชัฏ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แท้จริง ขันธปัญจก คือสัตว์ของเลี้ยงนี้ตื้น ดังนี้

สุนัขนั้น ตายแล้วได้ไปเกิดในสวรรค์ดาวดึงส์ ได้เสวยสมบัติมากมาย ก็เพราะเป็นสัตว์มีความเห็นอันตรงและไม่คดโกง ด้วยประการฉะนี้

ท่านสาธุชนผู้ใจบุญทั้งหลาย ถ้าเราไปตกนรกก็ดี ไปเกิดเป็นเปรตและอสุรกายก็ดี ไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉานก็ดี เราไม่มีโอกาสที่จะสร้างความดีเช่นกับมนุษย์ จะไปรักษาศีล จะไปถวายทาน จะไป

ไหว้พระสวดมนต์ จะไปเจริญสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานก็ไม่ได้ เพราะกรรมหนัก กรรมมีกำลังแรงปิดบังไว้ จึงเป็นเหตุให้สรรพสัตว์พากันวนเวียนอยู่ในห้วงแห่งกิเลสและกองทุกข์ อย่างน่าสะพรึงกลัวมาก เพราะฉะนั้น ขอมวลพุทธบริษัทจงพากันทำบุญให้มาก ๆ เถิดในเมื่อเรามีโอกาส จะได้ไม่พลาดท่าเสียทีไปเกิดในทุคติ เราจะได้เป็นผู้มีโชคดีไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ อันปราศจากทุกข์ภัยต่าง ๆ เริ่มตั้งต้นชีวิตตั้งแต่บัดนี้เป็นไปเถิด เพราะยังไม่สาย ยังมีโอกาสปิดประตูอบายได้อยู่ จะไม่ได้เกิดความเสียใจในภายหลัง เพราะไม่กี่ปีเราก็จะพากันกลับบ้านเก่าอยู่แล้ว และขณะนี้บางคนก็เป็นดุจต้นไม้ใกล้ฝั่งอยู่แล้ว รอคอยลมคือความตายอยู่ทุกคืนทุกวันเท่านั้น รีบถ่อรีบพายเถิด ตะวันจะสาย ตลาดจะวาย สายบัวจะเน่า สมเด็จพ่อก็ได้ทรงแนะนำพร่ำสอนไว้แล้ว ซึ่งได้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ หน้าที่ ๒๘๙ ว่า

อุฏฺฐหถ นิสีทถ โก อตฺโถ สุปิเตน โว
อตุรานํ หิ กา นิทฺทา สลฺลวิทฺธานรุปฺปตํ
อุฏฺฐหถ นิสีทถ ทฬฺหํ สิกฺขถ สนฺติยา.

เชิญท่านทั้งหลายลุกขึ้นเถิด เชิญท่านทั้งหลายนั่งเถิด ท่านจะมัวนอนฝันเอาประโยชน์อะไร ในเมื่อชาวโลกทั้งหลาย กำลังถูกลูกศร คือความยากจนชั่วร้ายเสียบแทงป่นปี้อยู่ฉะนี้ เชิญท่านทั้งหลายลุกขึ้นเถิด เชิญท่านทั้งหลายนั่งเถิด ท่านจะมัวนอนหลับอยู่ทำไมเล่า ท่านทั้งหลายจงรีบลงมือศึกษาปฏิบัติเพื่อสันติสุขเสียเดี๋ยวนี้เถิด ดังนี้

อธิบายทางสายที่ ๔

มนุษย์ คำว่า "มนุษย์" ตามความหมายทางภาษาบาลีมีได้หลายนัย เช่น *ผู้มีใจสูง, ผู้รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์, ผู้เป็นเหล่ากอของผู้รู้* ผู้ที่จะได้เกิดมาเป็นมนุษย์ก็เพราะได้อาศัยธรรมะของมนุษย์ได้แก่ศีล ๕ และกุศลกรรมบถ ๑๐

ศีล ๕ และกุศลกรรมบถ ๑๐ นี้แหละเป็นคุณธรรมที่จะเสกสรรปั้นแต่งให้เป็นคน ถ้าใครขาดธรรมะทั้ง ๒ หมวดนี้ ก็จัดว่าเป็นคนไม่เต็มคน เหตุนั้นท่านจึงแบ่งมนุษย์ออกเป็น ๕ จำพวก คือ

๑. **มนุสฺสเนรยิโก** มนุษย์สัตว์นรก
๒. **มนุสฺสเปโต** มนุษย์เปรต
๓. **มนุสฺสติรจฺฉาโน** มนุษย์สัตว์ดิรัจฉาน
๔. **มนุสฺสภูโต** มนุษย์แท้ๆ
๕. **มนุสฺสเทโว** มนุษย์เทวดา

๑. **มนุสฺสเนรยิโก** *มนุษย์สัตว์นรก* ได้แก่มนุษย์ผู้ดุร้ายหยาบคาย เที่ยวฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเขา เที่ยวจี้เที่ยวปล้นเอาทรัพย์สมบัติของผู้อื่นมาเป็นของตน ด้วยอาการทารุณดุร้าย เช่น ฆ่าเจ้าของทรัพย์ตายบ้าง ทุบตีจนบาดเจ็บสาหัสบ้าง ข่มขืนแล้วฆ่าบ้าง เบียดเบียนผู้อื่นสัตว์อื่น ทรมานผู้อื่นสัตว์อื่น โดยอาการทารุณดุร้ายหยาบคายนานาประการ รวมความว่า เป็นคนไร้ศีลธรรม ไม่มีมนุษยธรรมคือ ศีล ๕ ประจำตัวเลย เป็นมิจฉาทิฏฐิ ท่านจึงได้ขนานนามว่า มนุสฺสเนรยิโก แปลว่า มนุษย์สัตว์นรก คือเป็นมนุษย์แต่ชื่อ ส่วน

ความประพฤติทางกาย วาจา ใจ นั้น เลวทราม ต่ำช้า ดุร้าย หยาบคาย เหมือนกับสัตว์นรกฉะนั้น

๒. **มนุสฺสเปโต** ***มนุษย์เปรต*** ได้แก่มนุษย์ผู้มากไปด้วยความโลภ มากไปด้วยตัณหา ชอบลักเล็กขโมยน้อย โลภเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน แย่งชิง วิ่งราว เป็นต้น แม้พวกที่เที่ยวขอทานมีบาดแผลเกรอะกรัง ก็สงเคราะห์เข้าในประเภทนี้ด้วย

๓. **มนุสฺสติรจฺฉาโน** ***มนุษย์สัตว์ดิรัจฉาน*** ได้แก่มนุษย์ที่ขวางศีล ขวางธรรม มีโมหะ คือ ความหลงมาก ไม่รู้จักบาป ไม่รู้จักบุญ ไม่รู้จักคุณ ไม่รู้จักโทษ ไม่รู้จักประโยชน์และมิใช่ประโยชน์ ไม่รู้จักคุณของผู้มีคุณ เช่น บิดามารดา ครูบาอาจารย์ เป็นต้น เป็นมนุษย์ผู้ไร้ศีลธรรม ดื่มเหล้า เมาสุรา สูบฝิ่นกินกัญชา ทำอะไรทางกาย วาจา ใจ ก็ขวาง ๆ ผิดทำนองคลองธรรม ท่านจึงได้ขนานนามว่า **มนุสฺสติรจฺฉาโน** แปลว่า มนุษย์สัตว์ดิรัจฉาน ดิรัจฉานแปลว่า ผู้ไปขวาง คือเดินทอดตัว ไม่ได้เดินตั้งตัวเหมือนคน คนดิรัจฉานก็ฉันนั้น ทำอะไรก็ขวางธรรมขวางวินัย คือผิดศีลธรรมอยู่เสมอ ๆ

๔. **มนุสฺสภูโต** ***มนุษย์แท้ ๆ*** คือเป็นคนเต็มตัว ได้แก่ บุคคลผู้เกิดมาเป็นคนแล้ว ได้รักษาศีล ๕ มั่นเป็นนิตย์ มิได้ขาด มิได้ประมาทต่อศีล เพราะถือว่าเป็นมนุษยธรรม คือเป็นธรรมประจำมนุษย์ ธรรมะที่ทำคนให้เป็นคน แต่มิได้บำเพ็ญกุศลจริยาอย่างอื่นอีก เช่น ไม่ได้ให้ทาน ไม่ได้ฟังธรรม เป็นต้น มนุษย์อย่างนี้ท่านขนามนามว่า

มนุสฺสภูโต แปลว่า มนุษย์แท้ ๆ คือเป็นคนเต็มคน เพราะมีคุณธรรมของคน คือศีล ศีลท่านแปลว่า เศียร คือหัว ถ้าคนขาดศีล ก็คือคนหัวขาดนั่นเอง เพราะขาดจากคุณธรรมของความเป็นคน

๕. มนุสฺสเทโว *มนุษย์เทวดา* ได้แก่มนุษย์ผู้มีศีล ๕ มั่นเป็นนิตย์แล้ว ยังได้พยายามบำเพ็ญกุศลเพิ่มพูนบารมีอยู่เรือย ๆ เช่น ให้ทาน เรียนธรรม ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม ไหว้พระ สวดมนต์ มีหิริคือความละอายบาป มีโอตตัปปะคือความสะดุ้งกลัวต่อผลแห่งบาปอยู่เสมอ เรียกว่า เป็นผู้มีใจสูงดุจเทวดา เพราะประกอบด้วยเทวธรรม ๗ ประการ คือ

๑. บำรุงเลี้ยงมารดาบิดา
๒. ประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตนต่อบุคคลผู้เจริญในตระกูล
๓. พูดจาไพเราะเสนาะหู อ่อนหวาน นุ่มนวล
๔. ไม่พูดส่อเสียดต่อผู้อื่น
๕. ละความตระหนี่เหนียวแน่น
๖. รักษาคำสัตย์
๗. ไม่โกรธ

มนุษย์ผู้มีคุณสมบัติเช่นนี้ ท่านขนานนามว่า มนุสฺสเทโว แปลว่า *มนุษย์เทวดา*

เท่าที่แสดงมานี้ ก็พอชี้ให้เห็นได้เด่นชัดแล้วว่า ศีลธรรมเท่านั้นเป็นเครื่องวัดบุคคล เป็นเครื่องแบ่งแยกบุคคลให้มีประเภทต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ถ้าผู้ใดไร้ศีลธรรม ผู้นั้นก็ชื่อว่าเป็น

คนไม่เต็มคนบ้าง เป็นคนเปรตบ้าง เป็นคนอสุรกายบ้าง เป็นคนนรกบ้าง เป็นคนดิรัจฉานบ้าง ถ้าผู้ใดมีศีลธรรม มีกัลยาณธรรม มีวัฒนธรรมอันดีงาม ผู้นั้นก็ชื่อว่า เป็นคนเต็มคน เป็นคนแท้ๆ และเป็นคนเทวดา

เพราะฉะนั้น ทางไปมนุษย์ จึงได้แก่ ศีล ๕ ซึ่งเป็นมนุษยธรรม คือธรรมประจำมนุษย์ ในพระบาลีท่านเรียกว่า **อริยธรรม** เช่น คำว่า

"อริยธมฺเม ฐิโต นโร"

นรชนผู้ตั้งอยู่ในอริยธรรม ได้แก่บุคคลผู้ตั้งอยู่ในศีล ๕ ดังนี้

อธิบายทางสายที่ ๕

ทางไปสวรรค์ ได้แก่มหากุศล ๘

คำว่า **"สวรรค์"** นี้ตามรูปศัพท์ภาษาบาลี แปลว่า เลิศด้วยดีก็ได้ แปลว่า มีอารมณ์ดีงาม ก็ได้ แปลว่า อันสรรพสัตว์พึงถึงด้วยกรรมอันดีงามก็ได้ และแปลว่า เป็นที่ข้องอยู่ติดอยู่แห่งสัตว์ทั้งหลายก็ได้

สรุปความว่า สวรรค์ ได้แก่โลกเป็นที่อยู่ของเทวดา มีแต่รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันดีงาม คือเป็นของทิพย์ ดีเลิศประเสริฐกว่าเมืองมนุษย์หลายเท่า ในกามาวจรมีอยู่ ๖ ชั้น คือ

๑. สวรรค์ชั้นจาตุมหาราช

๒. สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

๓. สวรรค์ชั้นยามา

๔. สวรรค์ชั้นดุสิต

๕. สวรรค์ชั้นนิมมานรดี

๖. สวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี

สวรรค์ทั้ง ๖ ชั้นนี้ ตั้งอยู่ถัดกันไปตามลำดับ ที่แสดงมานี้ ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๙ หน้าที่ ๕๓๑

ระยะทางไปสวรรค์

ระยะทางไปสวรรค์ ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์โลกทีปสารว่า

อสุรปุรโต หิ ยาว มนุสฺสภูมิโต จตุราสีติโยชนสหสฺสานํ โหนฺติ.

ตั้งแต่เมืองอสูรถึงเมืองมนุษย์ ๘๔,๐๐๐ โยชน์

มนุสฺสภูมิโต ยาว จาตุมฺมหาราชิกา เทฺวจตฺตาฬีสโยชน-สหสฺสานิ.

ตั้งแต่มนุษย์ถึงชั้นจาตุมฯ ๔๒,๐๐๐ โยชน์

ตถา จาตุมฺมหาราชิกโต ยาว ตาวตึสา.

ตั้งแต่ชั้นจาตุมฯ ถึงชั้นดาวดึงส์ก็ ๔๒,๐๐๐ โยชน์เท่ากัน

อิติ อสุรปุรโต ยาว ตาวตึสปุรา โยชนานํ เอกลกฺขํ ฉนฺหุตํ อฏฺฐสหสฺสญฺจ.

โดยเหตุนี้ ตั้งแต่เมืองอสูรถึงเมืองดาวดึงส์ จึงเป็นระยะทาง ๑๖๘,๐๐๐ โยชน์

ปฐวีตลโต ยาว ตาวตึสา ปน จตุราสีติโยชนสหสฺสานิ.

ตั้งแต่พื้นดินขึ้นไปถึงชั้นดาวดึงส์ เป็นระยะทางตั้ง ๘๔,๐๐๐ โยชน์

ตาวตึสโต ยาว ยามา โยชนานํ จตุลกฺขํ ตินหุตํ จตุสหสฺสํ จตุสตญฺจ.

ตั้งแต่ชั้นดาวดึงส์ถึงชั้นยามา เป็นระยะทางตั้ง ๔๓๔,๔๐๐ โยชน์

ตทา ยามโต ยาว ตุสิตา สตฺตลกฺขํ จตุราสีติสหสฺสํ อฏฺฐสตญฺจ.

ตั้งแต่ชั้นยามาถึงชั้นดุสิต เป็นระยะทางตั้ง ๗๘๔,๘๐๐ โยชน์

ตุสิโต ยาว นิมฺมานรติโต เอกาทสลกฺขานิ ตินหุตํ ปญฺจสหสฺสํ ทฺวิสตญฺจ.

ตั้งแต่ชั้นดุสิตถึงชั้นนิมมานรดี เป็นระยะทางไกลตั้ง ๑,๑๓๕,๒๐๐ โยชน์

นิมฺมานรติโต ยาว วสวตฺติโต จุทฺทสลกฺขานิ อฏฺฐนหุตานิ ปญฺจสหสฺสํ ฉสตญฺจ.

ตั้งแต่ชั้นนิมมานรดีถึงชั้นปรนิมมิตวสวัตดี เป็นระยะทางตั้ง ๑,๔๘๕,๖๐๐ โยชน์

วสวตฺติโต ยาว ปฐมชฺฌานภูมิโต อฏฺฐารสลกฺขานิ ตินหุตํ ฉสหสฺสญฺจ.

ตั้งแต่ชั้นปรนิมมิตวสวัตดีถึงชั้นปฐมฌาน คือถึงชั้นพรหมปาริสัชชา เป็นระยะทาง ๑,๘๓๖,๐๐๐ โยชน์

มหากุศล ๘ นำสรรพสัตว์ไปเกิดในสวรรค์ ๖ ชั้น ชั้นใดชั้นหนึ่ง **มหา** แปลว่า **มาก** **กุศล** แปลว่า **บุญ** ต่อกันเข้าเป็น **มหากุศล** แปลว่า บุญหลายอย่าง เช่น ให้ทาน ฟังธรรม เรียนธรรม เจริญกรรมฐาน ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า สร้างโบสถ์ สร้างวิหาร สร้างศาลาการเปรียญ สร้างพระพุทธรูป สร้างโต๊ะหมู่บูชา สร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล สร้างกุฏิ ขุดบ่อน้ำ ตักบาตร บูชาด้วยดอกไม้ ธูปเทียนของหอม เครื่องอาภรณ์ และบูชาด้วยปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ ยาแก้โรค เป็นต้น จนไม่สามารถจะนับได้ เรียกว่า **มหากุศล** ทั้งนั้น

มหากุศลมี ๘ ประการ คือ

๑. โสมนสฺสสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ.

เวลาทำบุญมีความดีใจ ปรารถนานิพพาน ทำบุญเอง

๒. โสมนสฺสสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ.

เวลาทำบุญมีความดีใจ ปรารถนานิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ

๓. อุเปกฺขาสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ.

เวลาทำบุญมีใจเฉย ๆ ปรารถนานิพพาน ทำบุญเอง

๔. อุเปกฺขาสหคตํ ญาณสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ.

เวลาทำบุญมีใจเฉย ๆ ปรารถนานิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ

๕. โสมนสฺสสหคตํ ญาณวิปฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ.

เวลาทำบุญมีความดีใจ ไม่ได้ปรารถนานิพพาน ทำบุญเอง

๖. โสมนสฺสสหคตํ ญาณวิปฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ.

เวลาทำบุญมีความดีใจ ไม่ได้ปรารถนานิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ

๗. อุเปกฺขาสหคตํ ญาณวิปฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ.

เวลาทำบุญมีใจเฉย ๆ ไม่ได้ปรารถนานิพพาน ทำบุญเอง

๘. อุเปกฺขาสหคตํ ญาณวิปฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ.

เวลาทำบุญมีใจเฉย ๆ ไม่ได้ปรารถนานิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ

อธิบาย

๑. *เวลาทำบุญ มีความดีใจ ปรารถนาให้ได้มรรค ผล นิพพาน คิดทำบุญเอง* ไม่มีใครชักชวนให้ทำ ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ได้ผลดีมาก คือผลบุญนี้สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ นำไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะมั่งคั่งสมบูรณ์ ร่ำรวยไม่อด ไม่อยาก ไม่ทุกข์ ไม่ยาก และมีปัญญามาก หากออกเจริญสมถกรรมฐาน ก็จะได้บรรลุฌานมีปฐมฌานเป็นต้น หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ก็จะได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน ในชาตินั้น

๒. *เวลาทำบุญ มีความดีใจปรารถนาให้ได้มรรค ผล นิพพาน ไม่ได้คิดทำบุญเอง* มีผู้มาชักชวนจึงทำบุญ ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ ได้ผลเป็นที่ ๒ คือสามารถจะไปบังเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปบังเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ จะร่ำรวยมั่งมีศรีสุขและมีปัญญามาก แต่เป็นที่ ๒ ยังมีคนที่เก่งกว่า ฉลาดกว่า หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ก็จะได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน ในชาตินั้น

๓. *เวลาทำบุญ มีใจเฉย ๆ ปรารถนานิพพาน ทำบุญเอง* ปรารถนาให้ได้มรรค ผล นิพพาน คิดทำบุญเอง ไม่มีใครมาชักชวนให้ทำบุญ ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ได้ผลเป็นที่ ๓ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ นำไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวยมั่งคั่งสมบูรณ์ มั่งมีศรีสุข และจะมีสติปัญญาดี เป็นที่ ๓ ยังมีคนดีกว่า เก่งกว่า แหลมกว่า หากออกเจริญสมถกรรมฐานจะได้ฌาน หากออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน จะได้มรรค ผล นิพพาน ในชาตินั้น

๔. *เวลาทำบุญ มีใจเฉย ๆ ปรารถนานิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ* ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ได้ผลเป็นที่ ๔ สามารถนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์จะร่ำรวยมั่งคั่งสมบูรณ์ และมีสติปัญญาดี เป็นที่ ๔ ถ้าออกเจริญสมถกรรมฐาน จะได้ฌาน ถ้าออกเจริญวิปัสสนากรรมฐาน จะได้มรรค ผล นิพพาน ในชาตินั้น

มหากุศลทั้ง ๔ ดวงนี้ อยู่ในเกณฑ์ดีมากตามลำดับ ๆ กัน ถ้าจะทำบุญขอให้ได้อย่างนี้ดีมาก

๕. *ในเวลาทำบุญ มีความดีใจ ไม่ปรารถนามรรค ผล นิพพาน คิดทำบุญเอง* ไม่มีใครมาชักชวนให้ทำบุญ ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ ขาดปัญญา ได้ผลเป็นที่ ๕ สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ จะร่ำรวยมั่งมีศรีสุข แต่ขาดปัญญา คือไม่มีปัญญาจะได้ฌานได้มรรค ผล นิพพาน หมายความว่า ถ้าออกเจริญสมถกรรมฐานก็จะไม่ได้ฌาน ถ้าออกเจริญวิปัสสนา-กรรมฐาน ก็จะไม่ได้บรรลุมรรค ผล นิพพานในชาตินั้น แต่จะเป็นปัจจัยให้ได้ฌาน ให้ได้มรรค ผล นิพพาน ในชาติต่อไปได้

๖. *เวลาทำบุญ มีความดีใจ ไม่ปรารถนามรรค ผล นิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ* ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ขาดปัญญา ได้ผลเป็นที่ ๖ สามารถจะไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ถ้าไปเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะร่ำรวยมั่งคั่งสมบูรณ์ มั่งมีศรีสุขแต่ขาดปัญญา คือไม่มีปัญญาจะได้ฌานได้มรรค ผล นิพพาน ในชาตินั้น แต่จะเป็นปัจจัยให้ได้มรรค ผล นิพพานหรือได้ฌานในชาติต่อ ๆ ไป

๗. *ในเวลาทำบุญ มีใจเฉย ๆ ไม่ปรารถนานิพพาน ทำบุญเอง* ไม่มีใครมาชักชวนให้ทำบุญ ผู้ที่ทำบุญเช่นนี้ ได้ที่ ๗ ขาดปัญญา สามารถจะนำไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ได้ ไปเกิดเป็นเทวดาก็ได้ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็จะร่ำรวยมั่งมีศรีสุข แต่ไม่มีปัญญาที่จะได้บรรลุฌานมรรค ผล นิพพาน ในชาตินั้น แต่จะเป็นปัจจัยให้ได้บรรลุฌานมรรค ผล นิพพาน ในชาติต่อ ๆ ไปได้

๘. *เวลาทำบุญ มีใจเฉย ๆ ไม่ปรารถนานิพพาน มีผู้ชักชวนจึงทำบุญ* ผู้ทำบุญเช่นนี้ ได้ผลเป็นที่ ๘ สามารถนำไปเกิดสวรรค์เป็นเทวดาก็ได้ เป็นมนุษย์ก็ได้ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะมั่งมีศรีสุขร่ำรวย ไม่อดไม่อยาก ไม่ทุกข์ไม่ยาก แต่ขาดปัญญาที่จะนำพาให้ได้ฌาน ได้มรรค ผล นิพพาน ในชาตินั้น เป็นปัจจัยในภพต่อ ๆ ไปได้

มหากุศล ๔ ข้อข้างท้ายนี้ดีอยู่ เวลาทำบุญไม่ปรารถนาเอาปัญญา จึงทำให้ขาดปัญญา เมื่อขาดปัญญาก็ไม่สามารถจะบรรลุฌาน มรรค ผล นิพพาน ได้ในชาตินั้น แต่จะเป็นปัจจัยอำนวยผลให้ได้มรรค ผล นิพพาน หรือได้ฌานในภพต่อไปได้อยู่

มหากุศลทั้ง ๘ ดวงนี้แหละ จะนำบุคคลไปเกิดเป็นมนุษย์หรือเป็นเทวดา เหตุดังนั้น ทางสายที่ ๕ นี้จึงได้ชื่อว่า ทางไปสวรรค์ ซึ่งได้แก่มหากุศล ๘ ดังมีอรรถาธิบายที่ได้บรรยายมาฉะนี้

ส่วนตัวอย่างในเรื่องนี้ก็มีมาก เช่น มัฏฐกุณฑลีเทพบุตร ได้ยังใจให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า ตายแล้วได้ไปบังเกิดในสวรรค์ และติณบาลบุรุษ ได้ร่วมอนุโมทนาในกฐินของท่านเศรษฐี ตายแล้ว ได้ไปบังเกิดในสวรรค์ นันทิยมาณพ ได้สร้างศาลาถวายพระพุทธเจ้า ตายแล้วก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์เช่นเดียวกัน ทั้งนี้ก็เพราะมหากุศลที่ตนได้ทำไว้เป็นปัจจัยโดยแท้

อธิบายทางสายที่ ๖

ทางไปพรหมโลก ได้แก่ สมถกรรมฐาน สมถกรรมฐานนั้นมีอารมณ์ ๔๐ แบ่งออกเป็น ๗ หมวด คือ อสุภะ ๑๐ กสิณ ๑๐ อนุสติ ๑๐ พรหมวิหาร ๔ อรูป ๔ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑ จตุธาตุววัตถาน ๑ เป็นต้น ซึ่งมีความพิสดาร ได้เขียนไว้อีกเล่มหนึ่งต่างหาก โดยใช้ชื่อว่า **"หลักปฏิบัติสมถะและวิปัสสนากรรมฐาน"** และอีกเล่มหนึ่งได้เขียนเป็นทำนองปุจฉาวิสัชนาให้ชื่อว่า **"คำถาม-คำตอบ เรื่องวิปัสสนากรรมฐาน"** ดังนั้น ในเล่มนี้จะขอยกไว้ ไม่นำมาแสดงไว้ในที่นี้อีก ท่านผู้ประสงค์จะทราบก็โปรดติดตามหาดูได้ในหนังสือดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

สรุปความว่า ทั้ง ๗ หมวดรวมเป็น ๔๐ ข้อนี้ เป็นอารมณ์ของสมถกรรมฐาน ผู้ที่เจริญกรรมฐานเหล่านี้ข้อใดข้อหนึ่ง เช่น ภาวนา

ว่า **"เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ"** เป็นต้น จนได้บรรลุฌานมีปฐมฌานเป็นต้น เมื่อตายแล้วจึงจะได้ไปเกิดในพรหมโลกชั้นใดชั้นหนึ่งตามสมควรแก่ฌานของตน ๆ ถ้าผู้ใดต้องการไปเกิดในพรหมโลกก็ต้องเจริญสมถกรรมฐานจนได้ฌานก่อนจึงจะไปได้

ทางสายที่ ๑ ถึงสายที่ ๖ นี้มีอยู่ก่อนพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกแล้ว ในพุทธศาสนาก็มี นอกพุทธศาสนาก็มี เช่น อาฬารดาบส อุทกดาบส ผู้เป็นอาจารย์ของพระพุทธเจ้าครั้งทรงผนวชใหม่ ๆ เป็นต้น ได้เคยเดินทางสายนี้มาแล้ว ผู้ที่เดินทางสายนี้ ถึงแม้ว่าจะปฏิบัติได้ดีจนได้บรรลุฌาน ได้บรรลุอภิญญาแล้วก็เสื่อมได้ เช่น พระเทวทัตเป็นตัวอย่าง และถ้าหมดบุญแล้วก็ยังจะกลับมาสู่อบายภูมิได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ คือ เรื่อง **แม่ไก่ฟังธรรม**

มีเรื่องเล่าไว้ว่า ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะ แม่ไก่ตัวหนึ่งอยู่ในที่ใกล้อาสนศาลา แม่ไก่ตัวนั้นได้ฟังเสียงประกาศธรรมของภิกษุผู้เป็นนักปฏิบัติธรรมรูปหนึ่ง กำลังสาธยายเรื่องวิปัสสนากรรมฐานอยู่ ถูกเหยี่ยวตัวหนึ่งฆ่าตาย จากชาตินั้นแล้วได้เกิดเป็นพระราชธิดานามว่าอุพพรี ได้ออกบวชในสำนักของปริพาชิกาทั้งหลาย วันหนึ่ง นางได้เข้าไปสู่เว็จกุฎี ทอดพระเนตรเห็นหมู่หนอนแล้วได้เจริญสมถกรรมฐาน โดยเอาหนอนเป็นอารมณ์ เรียกว่า **ปุฬุวกสัญญา** ได้บรรลุปฐมฌาน ตายจากชาตินั้นได้ไปเกิดในพรหมโลก จุติจากพรหมโลกได้มาเกิดในตระกูลเศรษฐี ต่อมาไม่นานเท่าไรก็ตายไปเกิดเป็นนางลูกสุกรในกรุงราชคฤห์ ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าของเรานี้

พระศาสดา ได้ทอดพระเนตรเห็นนางลูกสุกรนั้น จึงทรงแย้มพระโอษฐ์ พระอานนท์เถระได้ทูลถามพระพุทธองค์จึงได้ตรัสบอกข้อความนั้นทั้งหมด ภิกษุทั้งหลายมีพระอานนท์เป็นประมุขได้สดับเรื่องนั้นแล้ว ต่างก็พากันเกิดความสังเวชสลดใจเป็นอันมาก

พระศาสดา ทรงยังความสังเวชสลดใจให้เกิดขึ้นแก่ภิกษุเหล่านั้นแล้ว เมื่อจะทรงประกาศโทษแห่งราคะตัณหา ประทับยืนอยู่ในระหว่างถนนนั้นเอง ได้ทรงภาษิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

ยถาปิ มูล อนุปทฺเทว หพฺเห
ฉินฺโนปิ รุกฺโข ปุนเรว รูหติ
เอวมฺปิ ตณฺหานุสเย อนูหเต
นิพฺพตฺตติ ทุกฺขมิทํ ปุนปฺปุนํ

แปลเป็นใจความว่า *ต้นไม้ เมื่อรากไม่มีอันตราย ยังมั่นคง ถึงจะถูกบุคคล ตัดแล้วก็ยังงอกขึ้นได้อยู่อีก แม้ฉันใด ทุกข์นี้ก็ฉันนั้น คือเมื่อตัณหานุสัย อันบุคคลยังขจัดไม่ได้แล้ว ย่อมเกิดขึ้นได้อยู่ร่ำไปเหมือนกันอย่างนั้น*

กระแสแห่งตัณหา ๓๖ อันไหลไปในอารมณ์เป็นที่พอใจ เป็นของกล้า ย่อมมีแก่บุคคลใด ความดำริทั้งหลายอันใหญ่ อาศัยราคะ ย่อมนำบุคคลนั้นผู้มีทิฏฐิชั่วไป กระแสแห่งตัณหาทั้งหลาย ย่อมไหลไปในอารมณ์ทั้งปวง ตัณหาดุจเถาวัลย์แตกขึ้นแล้วตั้งอยู่ ก็ท่านทั้งหลายเห็นตัณหานั้นเป็นดังเถาวัลย์เกิดขึ้นแล้วตั้งอยู่ จงพากันตัดรากเสียด้วยปัญญาเถิด โสมนัสทั้งหลายที่ซ่านไปและเปื้อนตัณหาดุจยางเหนียวย่อมมีแก่สัตว์ สัตว์เหล่านั้นอาศัยความสำราญ จึงเป็นผู้แสวงหา

ความสุข นรชนเหล่านั้นแล ย่อมเป็นผู้เข้าถึงความเกิดและความแก่ หมู่สัตว์ถูกตัณหาผู้ทำความดิ้นรนล้อมไว้แล้ว ย่อมกระเสือกกระสน เหมือนกระต่ายที่ถูกนายพรานดักได้แล้ว ฉะนั้นหมู่สัตว์ผู้ข้องอยู่ใน สังโยชน์และกิเลสเป็นเครื่องข้อง ย่อมพากันเข้าถึงทุกข์อยู่บ่อยๆ เป็น เวลาช้านาน หมู่สัตว์ถูกตัณหาผู้ทำความดิ้นรนล้อมไว้แล้ว ย่อมกระ-เสือกกระสนเหมือนกันกับกระต่ายที่นายพรานดักได้แล้วฉะนั้น เพราะ เหตุนั้น ผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสาร หวังธรรมเป็นที่สำรอกกิเลสแก่ตน พึงบรรเทา พึงกำจัด พึงนำออก พึงทิ้ง พึงละตัณหา ผู้กระทำความ ดิ้นรนนั้นเสียด้วยฌาน มีโสดาปัตติมัคคญานเป็นต้น ดังนี้

ฝ่ายนางลูกสุกรตัวนั้น ตายจากชาตินั้น ได้ไปเกิดในราชตระกูล ในสุวรรณภูมิ ตายจากนั้น เกิดในกรุงพาราณสี ตายจากนั้น เกิดใน เรือนพ่อค้าม้า ที่ท่าสุปปารกะ ตายจากนั้น เกิดในเรือนของนายเรือ ที่ท่าคาวิระ ตายจากนั้นเกิดในเรือนของอิสรชนในเมืองอนุราธบุรี ตาย จากนั้นเกิดเป็นธิดาในเรือนของกุฎุมพีชื่อสุมนะ ในเภกกันตคาม ใน ทิศทักษิณของเมืองนั้น มีชื่อว่า สุมนา ตามชื่อของกุฎุมพี ต่อมาบิดา ของนางได้พาย้ายไปสู่แคว้นทีฆวาปีอยู่ในบ้านชื่อมหามุนิคาม อำมาตย์ ของพระเจ้าทุฏฐคามณี นามว่าลกุณฏกะอติมพระ ไปที่บ้านนั้นด้วย กรณียกิจบางอย่าง เห็นนางแล้วเกิดความรักในนาง และได้ทำการ สมรสกับนาง แล้วได้พานางไปสู่บ้านมหาปุณณคาม

ครั้งนั้น พระมหาอตุลเถระ ผู้อยู่ในมหาวิหารชื่อโกฏิบรรพต เที่ยว ไปบิณฑบาตในบ้านนั้น ยืนอยู่ที่ประตูเรือนของนาง เห็นนางแล้ว จึงกล่าวกับภิกษุทั้งหลายว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย นางลูกสุกร ถึงความเป็น ภรรยาของมหาอำมาตย์ชื่อลกุณฏกะอติมพระแล้ว โอ น่าอัศจรรย์จริง

นางฟังคำนั้นแล้วเพิกภพในอดีตขึ้นได้ กลับระลึกชาติได้ในขณะนั้น นางได้มีความสังเวชสลดใจเกิดขึ้นอ้อนวอนสามีบวชในสำนักพระเถรี ครั้นบวชแล้วเป็นผู้ประกอบด้วยพละ ๕ ด้วยอิสริยยศอย่างใหญ่ ได้ฟังกถาพรรณนามหาสติปัฏฐานสูตร ในติสสมหาวิหาร ได้สำเร็จโสดาปัตติผล

ภายหลังเมื่อพระเจ้าทุฏฐคามณี ทรงปราบทมิฬได้แล้ว พระนางสุมนาเถรีไปสู่บ้านเภกกันตคาม ซึ่งเป็นที่อยู่ของมารดาบิดา อยู่ในบ้านนั้น ได้ฟังอาสีวิสูปมสูตร ในกัลลกมหาวิหาร บรรลุพระอรหันต์แล้ว

ในวันปรินิพพาน นางอันพวกภิกษุณีซักถามแล้ว ได้เล่าประวัติทั้งหมดนี้อย่างละเอียดแก่ภิกษุณีสงฆ์ แล้วสนทนากับพระมหาติสส-เถระผู้กล่าวบทแห่งธรรม ผู้มีปกติอยู่ในมณฑลาราม ณ ท่ามกลางภิกษุสงฆ์ผู้ประชุมกันแล้วกล่าวว่า

ในกาลก่อน ข้าพเจ้าตายจากมนุษย์แล้วเกิดเป็นแม่ไก่ ถูกเหยี่ยวตัดศีรษะในอัตภาพนั้น ได้ไปเกิดในกรุงราชคฤห์ แล้วออกบวชในสำนักของปริพพาชิกาทั้งหลาย เจริญสมถกรรมฐานได้บรรลุปฐมฌาน ตายแล้วได้ไปบังเกิดในพรหมโลก จุติจากนั้นได้มาเกิดในตระกูลเศรษฐี ตายจากนั้นได้ไปเกิดเป็นสุกร ตายจากนั้นไปสู่สุวรรณภูมิ ตายจากนั้นไปเกิดเมืองพาราณสี ตายจากนั้นไปเกิดท่าสุปปารกะ ตายจากนั้นไปเกิดท่าคาวิระ ตายจากนั้นไปเกิดเมืองอนุราธบุรี ตายจากนั้นไปที่บ้านเภกกันตคาม ข้าพเจ้าได้เกิดถึง ๑๒ อัตภาพ อันสูงๆ ต่ำๆ อย่างนี้ด้วยประการฉะนี้

บัดนี้ ข้าพเจ้าได้เกิดในอัตภาพอันอุกฤษฏ์แล้ว **"สพฺเพปิ อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ"** ขอให้ท่านทั้งหลายแม้ทั้งหมด จงยังธรรมที่เป็นกุศลทั้งหลายให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด (ท่านทั้งหลายแม้ทั้งหมด จงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด) ดังนี้ ได้ยังบริษัท ๔ ให้สังเวชสลดใจแล้วก็ปรินิพพาน

ตามตัวอย่างนี้ พอชี้ให้เห็นได้เด่นชัดแล้วว่า ผู้ที่เจริญสมถกรรมฐานจนได้ฌานแล้ว ยังกลับไปเกิดในอบายภูมิได้อีก ทั้งนี้ก็เป็นเพราะกิเลสยังมีอยู่ การเจริญสมถกรรมฐานจนได้ฌานนั้น เป็นเพียงข่มกิเลสไว้ชั่วคราวเท่านั้น ยังละกิเลสไม่ได้โดยเด็ดขาด จึงจำเป็นต้องกลับมาสู่อบายภูมิได้อีก ดังหลักฐานใน วิภังคบาลี รับรองความข้อนี้ไว้ว่า

อุกฺขิตฺตา ปุญฺญเตเชน กามรูปคตึ คตา
ภวคฺคมฺปิ จ สมฺปตฺตา ปุน คจฺฉนฺติ ทุคฺคตึ.

ด้วยอำนาจแห่งบุญที่ตนได้กระทำไว้แล้ว สัตว์ทั้งหลายจึงได้ไปเกิดในกามโลกและพรหมโลก ถึงภวัคคพรหม แล้วก็ยังกลับมาสู่ทุคติได้อีก ดังนี้

เพราะฉะนั้น ขอสาธุชนทั้งหลายจงอย่าพากันประมาทและนอนใจอยู่ เพียงแต่เดินทางสายที่ ๔-๕-๖ ก็ยังไม่สามารถจะพาเราพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ได้ ยังไม่พ้นไปจากอบายภูมิได้อย่างแน่นอน เผลอเมื่อใด พลาดเมื่อใด ประมาทเมื่อใด หมดบุญเมื่อใด เมื่อนั้นเราก็จะต้องย้อนกลับมาสู่อบายได้อีก ดังตัวอย่างที่ได้เล่าให้ฟังมาแล้วนั้นเป็นพยาน เรายังรู้สึกว่า มีประตูอบายเปิดคอยไว้ทุกเมื่อ

ในเมื่อเราประมาทขาดสติ เพราะเราปิดประตูอบายยังไม่ได้ จงพากันรีบถ่อ รีบพาย ตะวันจะสาย ตลาดจะวาย สายบัวจะเน่า ถ้าจะถ่อจะพาย ก็จงรีบพากันแก้โซ่เสียแต่บัดนี้ ถ้าโซ่ไม่แก้ กุญแจไม่ไข เราก็พายเรือไปไม่ได้เป็นแน่ๆ จงพายไปเถิด ถ่อไปเถิด พายไปถ่อไป ซึ่งสำเภาทองลำนี้ จนกว่าจะถึงพระนิพพาน จะได้มีความสุขสำราญ อย่างยอดเยี่ยม สมกับพระบาลีว่า

นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ

พระนิพพานเป็นสุขอย่างยอด คือเป็นยอดสุข

คำว่า **"ยอด"** นั้น มีอยู่ ๗ คือ

๑. **ยอดโรค** ได้แก่ ความหิว **ชิฆจฺฉา ปรมา โรคา** *ความหิวเป็นโรคอย่างยอด*

๒. **ยอดลาภ** ได้แก่ ความไม่มีโรค **อาโรคฺยา ปรมา ลาภา** ความไม่มีโรคเป็นยอดลาภ

๓. **ยอดทรัพย์** ได้แก่ ความสันโดษ คือรู้จักพอ **สนฺตุฏฺฐี ปรมํ ธนํ** ความสันโดษเป็นยอดทรัพย์

๔. **ยอดญาติ** ได้แก่ ความคุ้นเคย **วิสฺสาสา ปรมา ญาติ** ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยอด

๕. **ยอดทุกข์** ได้แก่ รูปนาม **สงฺขารา ปรมา ทุกฺขา** สังขาร คือ รูปกับนามเป็นทุกข์อย่างยอด

๖. **ยอดสุข** ได้แก่ พระนิพพาน **นิพฺพานํ ปรมํ สุขํ** พระนิพพานเป็นสุขอย่างยอด

๗. ยอดคน ได้แก่ คนผู้ไม่เชื่อคุณธรรมที่ตนแทงตลอด ด้วยคำพูดของคนอื่น คนผู้บรรลุนิพพาน คนตัดที่ต่อ คนหมดโอกาสที่จะมาเกิดอีก คนสิ้นตัณหา นี่แหละคือ ยอดคน สมดังพระบาลีในพระไตรปิฎกรับรองไว้ว่า

อสฺสทฺโธ อกตญฺญู จ สนฺธิจฺเฉโท จ โย นโร
หตาวกาโส วนฺตาโส ส เว อุตฺตมโปริโส

แปลว่า

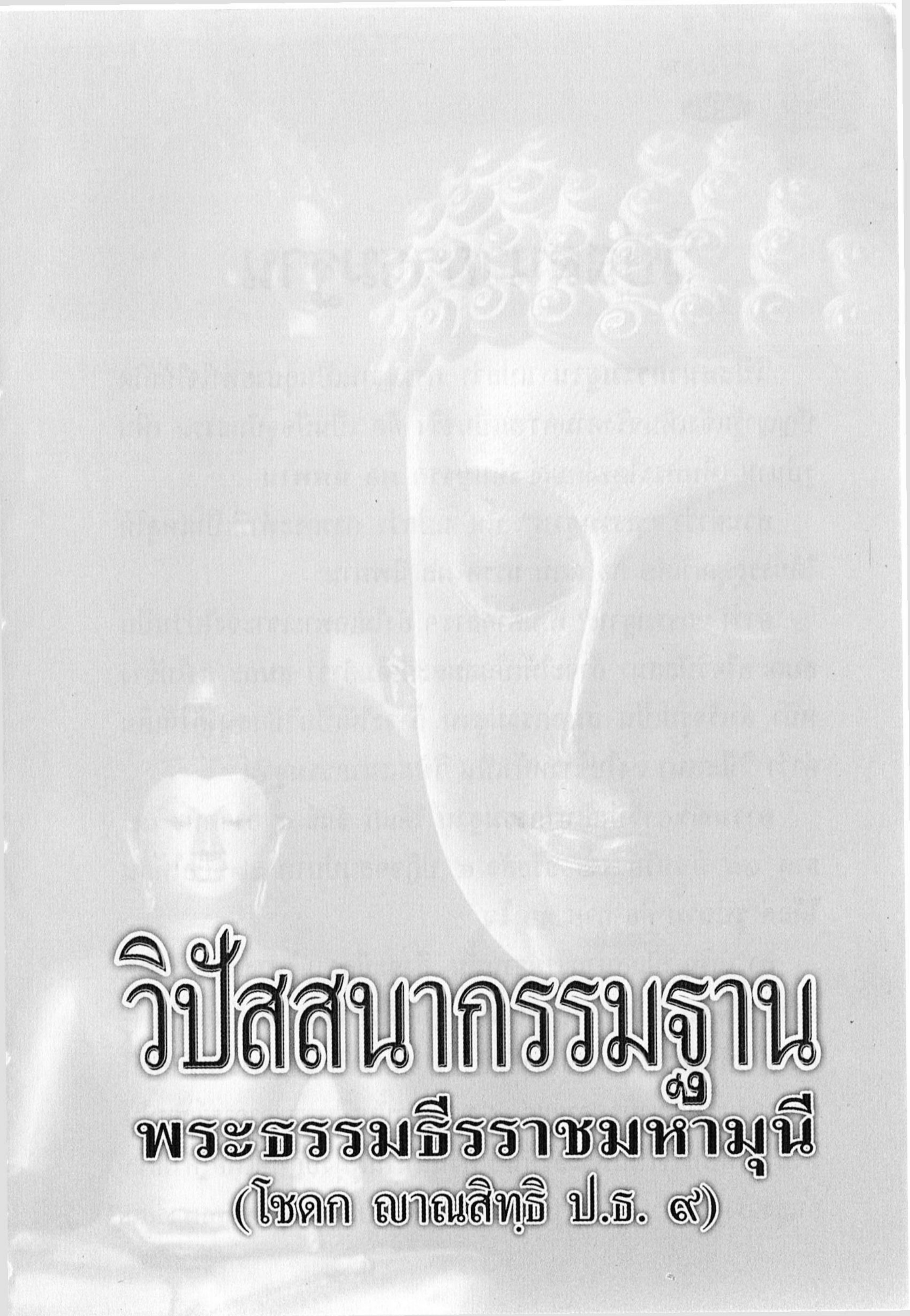
บุคคลผู้ไม่เชื่อคุณธรรมที่ตนแทงตลอดแล้ว ด้วยถ้อยคำของคนเหล่าอื่น ๑ บุคคล ผู้รู้พระนิพพานอันปัจจัยอะไร ๆ ปรุงแต่งไม่ได้แล้ว ๑ บุคคลผู้ตัดที่ต่อ คือวัฏฏสงสารได้แล้ว ๑ บุคคลผู้ไม่มีโอกาสที่จะกลับมาเกิดอีก ๑ บุคคลผู้ที่สิ้นหวังคือหมดอยากได้แก่สิ้นตัณหา ๑ นั้นแลชื่อว่าเป็นยอดคน ดังนี้

อธิบายทางสายที่ ๗

ทางไปนิพพาน ได้แก่ วิปัสสนากรรมฐาน

คำว่า **"นิพพาน"** แปลว่า ดับกิเลส กิเลสที่นิพพานจะดับนั้นมีอยู่ ๑๒ คือ โลภะ ๘ โทสะ ๒ โมหะ ๒

ถึงนิพพานครั้งที่ ๑ ละกิเลสได้ ๕ คือ โลภะ ๔ โมหะ ๑
" ๒ ทำกิเลสที่เหลือ ๗ นั้น ให้เบาบางลง
" ๓ ละ โทสะ ได้ ๒
" ๔ ละกิเลสได้อีก ๕ คือ โลภะ ๔ กับ โมหะ ๑

วิปัสสนากรรมฐาน

พระธรรมธีรราชมหามุนี

(โชดก ญาณสิทฺธิ ป.ธ. ๙)

วิปัสสนากรรมฐาน

วิปัสสนากรรมฐาน แปลว่า กรรมฐานเป็นอุบายทำใจให้เกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริง คือ เป็นปัจจุบันธรรม เห็นรูปนาม เห็นพระไตรลักษณ์ เห็นมรรค ผล นิพพาน

ส่วนคำว่า **"กรรมฐาน"** นั้น แปลว่า การกระทำที่เป็นเหตุให้ได้บรรลุคุณวิเศษ คือ ฌาน มรรค ผล นิพพาน

คำว่า **"กรรมฐาน"** เป็นคำกลาง ๆ ยังไม่เฉพาะเจาะจงไปว่าเป็นสมถะหรือวิปัสสนา ถ้าจะให้เป็นสมถะก็เติมคำว่า **สมถะ** ลงไปข้างหน้า สำเร็จรูปเป็น **สมถกรรมฐาน** ถ้าจะให้เป็นวิปัสสนาก็ให้เติมคำว่า **วิปัสสนา** ลงไปข้างหน้าเป็น **วิปัสสนากรรมฐาน**

อารมณ์ของวิปัสสนากรรมฐาน ได้แก่ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ ย่อให้สั้นได้แก่ **รูปนาม** คือ **กาย** กับ **ใจ**

การเจริญวิปัสสนากรรมฐานนั้น ถึงจะมีความรู้ทางด้านปริยัติดีอย่างไรก็ตาม ไม่สามารถจะลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองให้ได้ผลดีได้ ดูพระตุจฉโปฐิละ เป็นตัวอย่างก็แล้วกัน ขนาดเรียนจบพระไตรปิฎกก็ต้องอาศัยสามเณรน้อยอายุแค่ ๗ ขวบเท่านั้นเป็นพระอาจารย์สอนให้ท่านจึงได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ดังนั้นท่านผู้มุ่งปฏิบัติเพื่อให้ได้ผลอันสูงจริง ๆ แล้ว ต้องมีครูบาอาจารย์คอยสอบอารมณ์คอยต่อบทเรียน

ให้จนกว่าจะได้ฟังเทศน์ลำดับญาณ รู้แนวทางแล้วนำไปปฏิบัติด้วยตัวเองได้ในโอกาสต่อไป จึงจะไปอยู่ในที่ไหน ๆ ก็สามารถปฏิบัติได้ เพราะรู้วิธีแล้ว ตามธรรมเนียมของผู้ปฏิบัติ จำเป็นจะต้องขึ้นกรรมฐาน หรือขึ้นครูเสียก่อน โบราณเรียกว่า ครอบ วิชาให้

วิธีสมาทานกรรมฐาน

วิธีสมาทานกรรมฐาน (วิธีขึ้นกรรมฐาน หรือวิธีขึ้นครู) มีดังนี้คือ

๑. ถวายสักการะต่อพระอาจารย์ ผู้ให้พระกรรมฐานแก่ตนก่อน

๒. จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

๓. ถ้าเป็นพระให้แสดงอาบัติก่อน ถ้าเป็นอุบาสก อุบาสิกา ให้สมาทาน ศีล ๕ หรือ ศีล ๘ ก่อน

๔. มอบกายถวายตัวต่อพระรัตนตรัยว่า

อิมาหํ ภควา อตฺตภาวํ ตุมฺหากํ ปริจฺจชามิ.

ข้าแต่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายตัวต่อพระรัตนตรัย เพื่อเจริญกรรมฐาน

๕. มอบกายถวายตัวต่อพระอาจารย์

อิมาหํ อาจริย อตฺตภาวํ ตุมฺหากํ ปริจฺจชามิ.

ข้าแต่พระอาจารย์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอมอบกายถวายตัวต่อพระอาจารย์ เพื่อเจริญกรรมฐาน

๖. ขอพระกรรมฐาน

นิพฺพานสฺส เม ภนฺเต สจฺฉิกรณตฺถาย กมฺมฏฺฐานํ เทหิ.

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงให้กรรมฐานแก่ข้าพเจ้า เพื่อบรรลุมรรค ผล นิพพาน

๗. แผ่เมตตา

อหํ สุขิโต โหมิ, นิทฺทุกฺโข โหมิ, อเวโร โหมิ, อพฺยาปชฺโฌ โหมิ, อนีโฆ โหมิ, สุขี อตฺตานํ ปริหรามิ.

ขอให้ข้าพเจ้ามีความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่มีความทุกข์กายทุกข์ใจ ขอให้มีความสุขรักษาตนอยู่เถิด

สพฺเพ สตฺตา สุขิตา โหนฺตุ, นิทฺทุกฺขา โหนฺตุ, อเวรา โหนฺตุ อพฺยาปชฺฌา โหนฺตุ, อนีฆา โหนฺตุ, สุขี อตฺตานํ ปริหรนฺตุ,

ขอให้สัตว์ทั้งหลายทุกตัวตน จงมีความสุข ปราศจากความทุกข์ ไม่มีภัย ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่มีความทุกข์กายทุกข์ใจ ขอให้มีความสุขรักษาตนอยู่เถิด

๘. เจริญมรณานุสสติ

อทฺธุวํ เม ชีวิตํ, ธุวํ มรณํ, อวสฺสํ มยา มริตพฺพํ, มรณปริโยสานํ เม ชีวิตํ, ชีวิตเมว อนิยตํ มรณํ นิตยํ.

ชีวิตของเราเป็นของไม่ยั่งยืน ความตายเป็นของยั่งยืน เราจะต้องตายแน่ เพราะชีวิตเรามีความตายเป็นที่สุด ชีวิตเป็นของ

ไม่แน่นอน ความตายเป็นของแน่นอนแท้ เป็นโชคอันดีที่เราได้มีโอกาสมาสมาทานพระกรรมฐาน ณ บัดนี้ ไม่เสียทีที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา

๙. ตั้งสัจจะอธิษฐาน

เยเนว ยนฺติ นิพฺพานํ พุทฺธา เตสญฺจ สาวกา
เอกายเนน มคฺเคน สติปฏฺฐานสญฺญินา.

พระพุทธเจ้าและเหล่าพระอริยสาวก ย่อมดำเนินไปสู่พระนิพพานด้วยหนทางสายนี้ อันเป็นทางสายเอก ซึ่งนักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลายรู้ทั่วถึงกันแล้วว่า ได้แก่ สติปัฏฐาน ๔

ข้าพเจ้าขอตั้งสัจจะอธิษฐานปฏิญาณตนต่อพระรัตนตรัย ต่อครูอาจารย์ว่า จะตั้งอกตั้งใจประพฤติปฏิบัติจริง ๆ เท่าที่ตนสามารถเท่าที่ตนมีโอกาสจะประพฤติปฏิบัติได้เพื่อบูชาพระรัตนตรัย

๑๐. ตั้งความปรารถนา

อิมาย ธมฺมานุธมฺมปฏิปตฺติยา รตนตฺตยํ ปูเชมิ.

ข้าพเจ้าขอบูชาพระรัตนตรัย ด้วยการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมนี้ ด้วยสัจจวาจาที่ได้กล่าวอ้างมานี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้สำเร็จผลสมความปรารถนา ในเวลาอันไม่ช้าด้วยเทอญ

๑๑. สวดพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ

๑๒. ถ้าอยู่ป่า อยู่ในถ้ำ อยู่บนภูเขา ให้สวดกรณียเมตตสูตรและสวด ขันธปริตรด้วย

วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

พระอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานควรปฏิบัติดังนี้

<u>วันแรก</u> ให้กรรมฐานไปปฏิบัติ ๖ ข้อ คือ

๑. เดินจงกรม

ให้ยืนตัวตรง เอามือขวาไขว้ทับมือซ้ายก็ได้ วางไว้ตรงๆ ก็ได้ ไขว้หลังก็ได้ ตามแต่ถนัด ส่วนมากเอาไว้ข้างหน้า ทอดสายตาไปประมาณ ๔-๕ ศอก ให้ลืมตาอย่าหลับตา ให้สติจับอยู่ที่ร่างกาย ภาวนาว่า **ยืนหนอ ๆ** (๓ หน) ต่อนั้นไปให้สติจับอยู่ที่ส้นเท้า เดินช้าๆ ภาวนาอยู่ในใจว่า **"ขวา-ย่าง-หนอ"** ขณะที่ใจนึกว่า **ขวา** ต้องยกส้นเท้าข้างขวาขึ้นให้พร้อมกัน เท้าที่ยกกับใจนึกต้องให้ตรงกัน ขณะว่า **ย่าง** ต้องเคลื่อนเท้าไปอย่างช้า ๆ ลากเสียงยาว ๆ แล้วหยุดนิดหนึ่ง ขณะว่า **หนอ** เท้าต้องลงถึงพื้นพร้อมกัน เวลายกเท้าซ้ายก็เหมือนกัน ภาวนาในใจว่า **"ซ้าย-ย่าง-หนอ"** เช่นเดียวกัน

ให้ส้นเท้ากับปลายเท้าห่างกันประมาณสัก ๒-๓ นิ้ว เมื่อเดินสุดเสื่อ สุดถนน หรือสุดสถานที่ ให้เอาเท้าเคียงกัน แล้วหยุดยืน ภาวนาในใจว่า **"ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ"** ว่าช้า ๆ ประมาณสัก ๓ ครั้ง หรือ ๔-๕ ครั้ง ขณะนั้นให้สติอยู่ที่ร่างกาย อย่าให้ออกไปนอกร่างกาย แล้วกลับ จะกลับข้างขวาหรือข้างซ้ายก็ได้ ถ้ากลับข้างขวา เวลากลับ ส้นเท้าติดอยู่กับพื้น ยกปลายเท้าขวาให้พ้นพื้น แล้วหมุนไปช้า ๆ พร้อมกับภาวนาในใจว่า **"กลับหนอ กลับหนอ กลับหนอ"** ให้หมุนไปประมาณสัก ๔-๕ นิ้ว ส่วนเท้าซ้ายให้ยกขึ้นพ้นพื้น แล้ว

หมุนไปตาม พร้อมกับภาวนาว่า **กลับหนอ กลับหนอ** เช่นเดียวกัน ให้หมุนกลับไปอย่างนี้ประมาณ ๓ หรือ ๔ คู่ ก็จะพอดีกับความต้องการที่จะหยุดแล้วยืนตรงอยู่กับที่ภาวนาว่า **ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนหนอ** ว่า ๓ ครั้ง หรือ ๔ ครั้ง แล้วเดินจงกรมต่อไปโดยภาวนาว่า **ขวา-ย่าง-หนอ, ซ้าย-ย่าง-หนอ**

ให้เดินกลับไปกลับมาอยู่อย่างนี้ประมาณ ๓๐ นาที หรือ ๑ ชั่วโมง เมื่อเดินพอสมควรแก่เวลาแล้ว ก็ให้นั่งติดต่อกันไปเลย จึงจะไม่ขาดระยะ **สติ สมาธิ ปัญญา** จึงจะแก่กล้าดี

๒. นั่ง

ให้เตรียมจัดอาสนะสำหรับนั่งไว้ก่อนเดินจงกรม เมื่อเดินครบกำหนดแล้วให้นั่งลง เวลานั่งให้ค่อย ๆ ย่อตัวลง พร้อมกับภาวนาว่า **นั่งหนอ นั่งหนอ นั่งหนอ** ให้ภาวนาอย่างนี้เรื่อยไป จนกว่าจะนั่งเสร็จเรียบร้อย

วิธีนั่ง ให้นั่งขัดสมาธิ คือ เอาขาขวาทับขาซ้าย เอามือขวาทับมือซ้าย ตั้งกายให้ตรง ดำรงสติให้มั่น ถ้าจำเป็น จะนั่งเก้าอี้หรือนั่งพับเพียบก็ได้

นั่งเรียบร้อยแล้วให้หลับตา เอาสติมาจับอยู่ที่ท้องเหนือสะดือประมาณ ๒ นิ้ว เวลาหายใจเข้าท้องพองให้ภาวนาตามอาการพองว่า **"พองหนอ"** ใจที่นึกกับท้องที่พอง ต้องให้ทันกันให้ตรงกันพอดี อย่าให้ก่อนหรือหลังกัน จึงจะได้ปัจจุบันดี เวลาหายใจออกท้องยุบ ให้ภาวนาว่า **"ยุบหนอ"** ใจที่นึกกับท้องที่ยุบต้องให้ทันกันอย่าให้ก่อนหรือหลังกัน

ข้อสำคัญ ให้จิตจับอยู่ที่ อาการนูน อาการแฟบของท้องเท่านั้น อย่าไปดูลมที่จมูก และอย่าตะเบ็งท้องให้นั่งภาวนาอย่างนี้ตลอดไป อย่างต่ำประมาณ ๓๐-๔๐ นาที อย่างสูงประมาณ ๑ ชั่วโมง หรือเกินกว่านั้นก็ยิ่งดี

๓. เวทนา

เวทนา คือ ความสบาย ไม่สบาย หรือเฉยๆ ในขณะที่นั่งอยู่นั้น ถ้าเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น เช่น เจ็บ ปวด เมื่อย คัน เป็นต้น ให้ปล่อย พอง ยุบ แล้วเอาสติไปกำหนด ที่เจ็บ ปวด เมื่อย คัน เป็นต้นนั้นพร้อมกับภาวนาว่า **เจ็บหนอ ๆ** หรือ **ปวดหนอ ๆ** หรือ **เมื่อยหนอ ๆ** หรือ **คันหนอ ๆ** ตามอาการเวทนานั้น ๆ สุดแท้แต่เวทนาอย่างไหนจะเกิดขึ้น เมื่อเวลาหายแล้ว ให้เอาสติกลับไปกำหนดที่ท้องภาวนา **พองหนอ ยุบหนอ** ต่อไปอีก จนกว่าจะครบกำหนดเวลาที่ตนกำหนดไว้ หรือที่ตนได้กะไว้

๔. จิต

ในเวลาที่นั่งกำหนดอยู่นั้น ถ้าจิตคิดถึงบ้าน ถึงทรัพย์สมบัติ หรือคิดถึงกิจการงานต่าง ๆ ให้เอาสติกำหนดที่หัวใจ พร้อมกับภาวนาว่า **คิดหนอ คิดหนอ** จนกว่าจะหยุดคิด เมื่อหยุดคิดแล้วให้กลับไปกำหนด **พองหนอ ยุบหนอ** ต่อไปอีก

แม้ดีใจ เสียใจ โกรธ เป็นต้น ก็ให้ใช้สติกำหนดที่หัวใจ โดยทำนองเดียวกันอย่างนี้ คือ ถ้าดีใจให้กำหนดว่า **ดีใจหนอ ดีใจหนอ** ถ้าเสียใจให้กำหนดว่า **เสียใจหนอ เสียใจหนอ** ถ้าโกรธให้กำหนด

ว่า **โกรธหนอ โกรธหนอ** จนกว่าความโกรธนั้นจะหายไป เมื่อความโกรธหายไปแล้ว ให้กลับไปกำหนด พองหนอ ยุบหนอ ต่อไปอีก จนกว่าจะหมดเวลา

๕. เสียง

ในขณะที่นั่งกำหนดอยู่นั้น ถ้ามีเสียงดังหนวกหูให้ใช้สติกำหนดที่หู ภาวนาว่า **ได้ยินหนอ ๆ** จนกว่าจะหายหนวกหู เมื่อหายหนวกหูแล้ว ให้กลับไปกำหนด **พองหนอ ยุบหนอ** ต่อไป

๖. นอน

เวลานอนให้ค่อย ๆ เอนตัวลงพร้อมกับภาวนาว่า **นอนหนอ นอนหนอ** จนกว่าจะนอนเรียบร้อย ขณะที่ภาวนานั้นให้สติจับอยู่กับอาการที่เคลื่อนไหวของร่างกาย เมื่อนอนเรียบร้อยแล้วให้เอาสติมาไว้ที่ท้อง พร้อมกับภาวนาว่า **พองหนอ ยุบหนอ** ต่อไปจนกว่าจะหลับ ให้คอยสังเกตให้ดีว่า จะหลับไปตอนพองหรือหลับไปตอนยุบ

<u>วันแรก</u> ให้บทเรียนไปปฏิบัติเพียงย่อ ๆ เท่านี้ก่อน วันต่อไปให้นักปฏิบัตินั้นไปส่งอารมณ์ คือให้ไปสอบกรรมฐานกับพระอาจารย์ผู้ให้กรรมฐานนั้น

<u>วันที่ ๒</u> เมื่อพระอาจารย์สอบกรรมฐานแล้ว ให้เพิ่มบทเรียน ๑ บท คือ กำหนดต้นใจ หมายความว่า เมื่อพระอาจารย์ได้สอบถามอารมณ์โดยละเอียด นับแต่การเดิน การนั่ง เวทนา จิต และการ

นอน แล้วถามสภาวะต่อไป เช่น ถามว่า พองกับยุบอันไหนสั้น อันไหนยาว อันไหนปรากฏชัด อันไหนไม่ปรากฏชัด เป็นอันเดียวกันหรือเป็นคนละอัน พองหนอ ครั้งหนึ่งมีกี่ระยะเป็นต้น เมื่อสอบเสร็จแล้วจึงเพิ่มบทเรียนได้

การเพิ่มบทเรียนวันนี้ ได้แก่ให้กำหนดต้นใจ ต้นใจได้แก่ความอยากนั่นเอง เช่น อยากลุก อยากยืน อยากเดิน อยากนั่ง อยากนอน อยากถ่ายอุจจาระ อยากถ่ายปัสสาวะ เป็นต้น จะยกมาพอเป็นตัวอย่าง เช่น เวลาจะลุกให้เอาสติกำหนดที่หัวใจ ภาวนาว่า **อยากลุกหนอ อยากลุกหนอ อยากลุกหนอ** เวลาลุกขึ้น ให้ภาวนาว่า **ลุกหนอ ลุกหนอ ลุกหนอ**

เวลาจะเดิน ให้ภาวนาว่า **อยากเดินหนอ อยากเดินหนอ อยากเดินหนอ** แล้วจึงเดิน เวลาเดินก็ให้ภาวนาว่า **ขวา-ย่าง-หนอ ซ้าย-ย่าง-หนอ** ดังที่เคยปฏิบัติมาแล้วนั้น

หมายเหตุ ข้อสำคัญ เราจะทำอะไรทุก ๆ อย่างให้กำหนดต้นใจทุก ๆ ครั้ง เวลาจะรับประทานอาหารก็ให้ภาวนาว่า **อยากหนอ ๆ** เวลารับประทานให้ภาวนาว่า **รับประทานหนอ ๆ** หรือจะว่าย่อ ๆ ว่า **ทานหนอ ๆ** ดังนี้ก็ได้ ให้เอาสติไว้ที่ขากรรไกรข้างล่าง

<u>วันที่ ๓</u> หรือวันที่ ๔-๕ ให้เพิ่มบทเรียนได้อีก ๑ บท คือเพิ่มการกำหนดทวารทั้ง ๕ ได้แก่ กำหนด ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย มีวิธีปฏิบัติดังนี้

๑. เวลาตาเห็นรูป ให้ตั้งสติไว้ที่ตา ภาวนาว่า **เห็นหนอ เห็นหนอ เห็นหนอ**

๒. เวลาหูได้ยินเสียง ให้ตั้งสติไว้ที่หู ภาวนาว่า **ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ ได้ยินหนอ**

๓. เวลาจมูกได้กลิ่น ให้ตั้งสติไว้ที่จมูก ภาวนาว่า **กลิ่นหนอ กลิ่นหนอ กลิ่นหนอ**

๔. เวลาลิ้นได้รส ให้ตั้งสติไว้ที่ลิ้น ภาวนาว่า **รสหนอ รสหนอ รสหนอ**

๕. เวลากายถูกต้องเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ให้ตั้งสติไว้ตรงที่ถูก ภาวนาว่า **ถูกหนอ ถูกหนอ ถูกหนอ**

วันต่อไป เมื่อญาณที่ ๑-๒ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่มบทเรียนอีก ๑ บท คือเพิ่มเดินจงกรมระยะที่ ๒ ว่า **"ยกหนอ เหยียบหนอ"**

ทุกครั้งที่ปฏิบัติ ต้องให้เดินจงกรมระยะที่ ๑ ก่อน เดินประมาณ ๓๐ นาที แล้วจึงเดินระยะที่ ๒ ประมาณ ๓๐ นาที รวมเป็น ๑ ชั่วโมง จึงนั่งภาวนาว่า **"พองหนอ ยุบหนอ"** ต่อไป

วันต่อไป เวลากำหนดยุบหนอนั้น ถ้ารู้สึกว่าทิ้งจังหวะไว้นานท้องจึงจะพองขึ้นมา ให้เพิ่มคำว่า **นั่งหนอ** ต่อได้ ตอนที่ว่า **นั่งหนอ** นั้น รูปนั่งปรากฏในใจดุจส่องกระจกดูตัวเอง เห็นชั่วแวบเดียวเท่านั้น

เมื่อต่อเข้ากับบทเรียนเดิมก็จะได้วิธีปฏิบัติดังนี้ คือ

ก. เวลาเดินจงกรม ได้ ๒ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ **ขวา-ย่าง-หนอ ซ้าย-ย่าง-หนอ**

ระยะที่ ๒ **ยก-หนอ เหยียบ-หนอ**

ข. เวลานั่งปฏิบัติ จะได้ ๒ ระยะ คือ

ระยะที่ ๑ **พอง-หนอ ยุบ-หนอ**

ระยะที่ ๒ **พองหนอ-ยุบหนอ-นั่งหนอ**

(ตอนยุบได้ ๒ ระยะ เพราะเพิ่มนั่งเข้าไปต่อยุบอีก ๑ บท)

วันต่อไป เมื่อญาณที่ ๓-๔ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่มบทเรียนได้อีก ๑ บท คือ เดินจงกรมระยะที่ ๓ ว่า **ยก-หนอ ย่าง-หนอ เหยียบ-หนอ**

เมื่อต่อเข้ากับบทเรียนเดิม ก็จะได้วิธีปฏิบัติดังนี้ คือ

ระยะที่ ๑ **ขวา-ย่าง-หนอ ซ้าย-ย่าง-หนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐-๒๐ นาที

ระยะที่ ๒ **ยก-หนอ เหยียบ-หนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐-๒๐ นาที

ระยะที่ ๓ **ยก-หนอ ย่าง-หนอ เหยียบ-หนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐-๒๐ นาที

วันต่อไป เวลากำหนด **พองหนอ ยุบหนอ นั่งหนอ** เมื่อถึงตอนที่ว่า **นั่งหนอ** นั้น ถ้ายังทิ้งระยะห่างอยู่ คือท้องยังไม่พองขึ้นมาง่าย ให้เพิ่ม **ถูกหนอ** ได้อีก ถ้าผู้ใดกำหนดเพียงพองหนอ ยุบหนอ ก็ได้สมาธิดีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นจะต้องเพิ่มนั่งหนอถูกหนอลงไปอีก หรือคนเฒ่าคนแก่ หรือเด็กๆ ก็ไม่ควรเพิ่ม แม้เวลาเดินจงกรมจะใช้เพียงระยะที่ ๑ ว่า **ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ** ก็ได้ เวลานั่ง

จะใช้เพียงว่า **พองหนอ ยุบหนอ** ก็ได้ เพราะถ้าเพิ่มบทเรียนมากกว่านั้น อาจจะทำให้ฟั่นเฝือและจะไม่ได้ผลดี

เมื่อเพิ่ม **ถูกหนอ** เข้าไปอีก จะได้วิธีปฏิบัติเต็มที่ดังนี้ คือ **พองหนอ-ยุบหนอ-นั่งหนอ-ถูกหนอ**

หมายเหตุ คำว่า ถูกหนอ ในที่นี้ หมายเอาถูกที่ก้นย้อย คือ ก้นย้อยหรือก้นกบถูกกับพื้นแล้วเอาสติกำหนดลงไปตรงที่ถูกนั้น ยุบ นั่ง ถูก ทั้ง ๓ คำนี้ต้องให้อยู่ในระยะเดียวกัน เมื่อภาวนาว่า **ถูกหนอ** แล้วท้องจึงจะพองขึ้นมา

เมื่อญาณที่ ๕-๖-๗ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่มบทเรียนได้อีก ๑ บท คือเพิ่มเติมระยะที่ ๔ ดังนี้

ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ

เมื่อต่อกันเข้าบทเรียนเดิม ก็จะได้ปฏิบัติดังนี้ คือ

ระยะที่ ๑ **ขวา-ย่าง-หนอ ซ้าย-ย่าง-หนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐-๑๕ นาที

ระยะที่ ๒ **ยกหนอ-เหยียบหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐-๑๕ นาที

ระยะที่ ๓ **ยกหนอ-ย่างหนอ-เหยียบหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐-๑๕ นาที

ระยะที่ ๔ **ยกส้นหนอ-ยกหนอ-ย่างหนอ-เหยียบหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐-๑๕ นาที

เมื่อญาณที่ ๘-๙-๑๐ เกิดขึ้นแล้วให้เพิ่มบทเรียนได้อีก ๑ บท คือ เพิ่มเดินจงกรมระยะที่ ๕ ดังนี้

ยกส้นหนอ-ยกหนอ-ย่างหนอ-ลงหนอ-ถูกหนอ

เมื่อต่อเข้ากับบทเรียนเดิม จะได้วิธีปฏิบัติดังนี้ คือ

ระยะที่ ๑ **ขวา-ย่าง-หนอ ซ้าย-ย่าง-หนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๒ **ยกหนอ-เหยียบหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๓ **ยกหนอ-ย่างหนอ-เหยียบหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๔ **ยกส้นหนอ-ยกหนอ-ย่างหนอ-เหยียบหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๕ **ยกส้นหนอ-ยกหนอ-ย่างหนอ-ลงหนอ-ถูกหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

เมื่อญาณที่ ๑๑ เกิดขึ้นแล้ว ให้เพิ่มบทเรียนได้อีก ๑ บท คือ เพิ่มเดินจงกรมระยะที่ ๖ ดังนี้

ยกส้นหนอ-ยกหนอ-ย่างหนอ-ลงหนอ-ถูกหนอ-กดหนอ ประมาณ ๑๐ นาที

เมื่อต่อเข้ากับบทเรียนเดิม จะได้วิธีปฏิบัติในการเดินจงกรม ดังนี้ คือ

ระยะที่ ๑ **ขวา-ย่าง-หนอ ซ้าย-ย่าง-หนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๒ **ยกหนอ-เหยียบหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๓ **ยกหนอ-ย่างหนอ-เหยียบหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๔ **ยกส้นหนอ-ยกหนอ-ย่างหนอ-เหยียบหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๕ **ยกส้นหนอ-ยกหนอ-ย่างหนอ-ลงหนอ-ถูกหนอ**
ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ระยะที่ ๖ **ยกส้นหนอ-ยกหนอ-ย่างหนอ-ลงหนอ-ถูกหนอ-กดหนอ** ให้เดินประมาณ ๑๐ นาที

ถ้ามีเวลามาก ให้เดินระยะละ ๑๐ นาที รวมเป็น ๑ ชั่วโมง แล้วจึงนั่งสมาธิ ถ้ามีเวลาน้อยก็ให้นักปฏิบัติลดลงได้เอง คือจะเดินระยะละ ๕ นาทีก็ได้ น้อยกว่านั้นมากกว่านั้นก็ได้ มีหลักสำคัญอยู่ว่า ถ้าเดินมากสมาธิดี ถ้าเดินน้อยสมาธิอ่อนและได้ผลช้า

ส่วนการนั่งนั้นเพื่อเป็นการฝึกสติ สมาธิ ปัญญา ให้แก่กล้า ให้เข้มแข็ง ให้เพิ่มถูกได้อีกถึง ๖ แห่ง คือ

๑. **พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ**
(ถูกก้นย้อยข้างขวา)

๒. **พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ**
(ถูกก้นย้อยข้างซ้าย)

๓. **พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ**
(ถูกเข่าข้างขวา)

๔. **พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ**
(ถูกเข่าข้างซ้าย)

๕. **พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ**
(ถูกตาตุ่มขวา)

๖. **พองหนอ - ยุบหนอ - นั่งหนอ - ถูกหนอ**
(ถูกตาตุ่มซ้าย)

เป็นอันได้ความว่า บทเรียนนี้ครบบริบูรณ์แล้ว ญาณที่ ๑๑ คือ **สังขารุเปกขาญาณ** ก็จะแก่กล้าขึ้นมาพอสมควร เมื่อญาณนี้ครบองค์ ๖ ประการแล้ว พระอาจารย์ต้องเตือนผู้ปฏิบัติมิให้ประมาท ให้ตั้งใจปฏิบัติอย่างเคร่งครัดระมัดระวังให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพราะจวนจะได้ผลดีเต็มที่แล้ว อย่านอนใจ อย่าชะล่าใจ อย่านึกว่ายังไกลอยู่ อันที่แท้ใกล้จะได้ผลดีอยู่แล้ว

ถ้าผู้ใดไม่ประมาท ผู้นั้นจะได้ผลดีโดยไม่นานเลย ประมาณ ๒-๓ วันเท่านั้น ก็จะเห็นผล แต่ถ้าผู้ใดประมาทขาดการปฏิบัติติดต่อกัน ผู้นั้นจะได้ผลช้า อาจจะเลยไป ๕ วัน ๑๐ วัน หรือ ๑๕ วันก็ได้ อาจจะไม่ได้ผลเต็มที่ก็เป็นได้ ถ้าหากว่าผู้นั้นตกอยู่ในความประมาท ดังนั้น ระยะเข้าด้ายเข้าเข็มจึงควรระมัดระวังให้มากที่สุดเท่าที่จะระวังได้ จนกระทั่งชีวิตก็ยอมสละได้

อธิษฐาน

เมื่อผู้ปฏิบัติมีสภาวะชัดดีแล้ว พระอาจารย์ผู้สอบผู้สอนพึงให้อธิษฐานดังนี้ คือ

วันแรก

ให้เดินจงกรมระยะ ๑-๖ แล้วนั่งลงขัดสมาธิอธิษฐานว่า *"ธรรมวิเศษที่เกิดขึ้นแล้ว ขออย่าให้เกิดอีก ธรรมวิเศษเบื้องสูงยังไม่เกิดขอจงให้เกิดขึ้นภายใน ๒๔ ชั่วโมงนี้"* แล้วให้กำหนด **พองหนอ ยุบหนอ** ต่อไป ถ้านั่งกำหนดเหนื่อยแล้ว ให้ลุกขึ้นเดินจงกรมอีก นั่งอีก ให้ปฏิบัติติดต่อกันสลับกันอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะถึงเวลานอน วันนี้ถือว่าเป็นวันสำคัญมากในชีวิตของเรา ดังนั้นถ้าไม่ง่วงอย่านอนง่าย เมื่อนอนตื่นขึ้นมาก็ให้ปฏิบัติต่อไปอีกจนกว่าจะครบ ๒๔ ชั่วโมง จึงจะต่อบทเรียนที่ ๒ ได้

วันที่ ๒

ให้เดินจงกรมระยะ ๑-๖ แล้วนั่ง อธิษฐานว่า *"ภายใน ๒๔ ชั่วโมงนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก"* กำหนด **พองหนอ ยุบหนอ** ต่อไป จนกว่าจะครบ ๒๔ ชั่วโมง จึงจะต่อบทเรียนใหม่ได้

วันที่ ๓

ให้เดินจงกรมระยะ ๑-๖ แล้วนั่ง อธิษฐานว่า *"ภายในชั่วโมงนี้ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก"* กำหนด **พองหนอ ยุบหนอ** ต่อไป บทนี้ให้อธิษฐานทุกชั่วโมงที่นั่ง

วันที่ ๔

ให้เดินจงกรมระยะ ๑-๖ แล้วนั่ง อธิษฐานว่า *“ภายใน ๑๕ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก”* กำหนด **พองหนอ ยุบหนอ** ต่อไป บทนี้ให้อธิษฐาน ทุก ๓๐ นาทีที่นั่ง

วันที่ ๕

ให้เดินจงกรมระยะ ๑-๖ แล้วนั่ง อธิษฐานว่า *“ภายใน ๑๕ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดดับ เกิดขึ้นให้มาก นั่งกำหนดไปจนครบ ๑๕ นาที ภายใน ๑๐ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก”* นั่งกำหนดไปจนครบ ๑๐ นาที *“ภายใน ๕ นาทีนี้ ขอให้ความเกิดดับเกิดขึ้นให้มาก”* นั่งกำหนดไปจนครบ ๕ นาที

วันที่ ๖

ให้เดินจงกรมระยะ ๑-๖ แล้วนั่งอธิษฐานว่า *“ภายในชั่วโมงนี้ ขอให้จิตสงบเงียบไปได้นานประมาณ ๕ นาที”* แล้วกำหนด **พองหนอ ยุบหนอ** ต่อไป บทนี้ต้องเดินนาน นั่งนาน จึงจะได้ผลดี เพราะต้องการสมาธิให้เป็นพิเศษกว่าธรรมดา

ถ้าจิตสงบได้ ๕ นาทีตามที่ได้อธิษฐานไว้ ต่อไปให้อธิษฐานเพิ่มว่า *“ขอให้จิตสงบเงียบไปได้นานประมาณ ๑๐ นาที”* ถ้าได้ ๑๐ นาทีตามที่ได้อธิษฐานไว้ก็ให้อธิษฐานเพิ่มขึ้นไปอีกเรื่อย ๆ จนได้ ๑ ชั่วโมง ๒-๓-๔-๕-๘-๑๒-๒๔ ชั่วโมงหรือมากกว่านั้น เพราะบางคนได้ถึง ๓๐-๔๐-๗๒ ชั่วโมง ก็มีทั้งนี้สุดแท้แต่ความขยัน ความอดทน และความเป็นผู้มีสมาธิดี เพราะบุญกุศลวาสนาบารมีของแต่บุคคลไม่เหมือนกัน

การปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องสงบ ไม่ใช่เรื่องยุ่ง ไม่ใช่เรื่องวุ่นวาย เย็นใจ ตลอดเวลา การเจริญวิปัสสนาเป็นการปฏิบัติธรรมขั้นสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา เป็นทางสายเอก เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นการปฏิบัติเพื่อให้พ้นไปจากกิเลสและกองทุกข์ ถึงสันติสุขอย่างแท้จริง ผู้ที่จะซาบซึ้งและเห็นความอัศจรรย์ของพระพุทธศาสนาก็มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น คือ เจริญวิปัสสนากรรมฐาน

เทศน์ลำดับญาณ

เมื่อผู้ปฏิบัติจบการอธิษฐานแล้ว พระอาจารย์ผู้สอบผู้สอนก็จัดให้มีเทศน์ลำดับญาณขึ้นเป็นครั้งเป็นคราว ปีหนึ่งอาจจะเพียง ๑-๒-๓ ครั้งเป็นอย่างมาก มีหัวข้อเทศน์ย่อ ๆ ดังนี้ คือ

๑. เทศน์เรื่องความมุ่งหมายของการฟังธรรมลำดับญาณ
๒. เทศน์เรื่องญาณ ๑๖ มี นามรูปปริจเฉทญาณ เป็นต้น จนกระทั่งถึง ปัจจเวกขณญาณ
๓. เทศน์เรื่อง อริยสัจ ๔ ในแนวปฏิบัติ
๔. เทศน์เรื่อง วิสุทธิ ๗ เทียบกับ ญาณ ๑๖
๕. เทศน์เรื่อง กิเลส ที่ละได้ ที่เหลืออยู่ มรรค ผล นิพพาน และวิธีปฏิบัติในขั้นต่อไปอีก
๖. เทศน์เรื่องคุณสมบัติของนักปฏิบัติ ๔ ข้อ เพื่อให้ตัดสินตัวเอง พิสูจน์ตัวเอง
๗. เตือนสติผู้ปฏิบัติ
๘. ให้พร ยถา สัพพี เป็นเสร็จพิธี

อานิสงส์หรือผลที่จะได้รับจากการเจริญวิปัสสนา

ท่านกล่าวไว้ในบาลีว่า **"อเนกสหสฺสา"** แปลว่า *การเจริญวิปัสสนา* นั้น *มีประโยชน์ มีอานิสงส์หลายร้อยหลายพันจนไม่สามารถจะนับจะประมาณได้* ดังนี้ ในที่นี้จะขอยกมาพอเป็นตัวอย่างแต่เล็กน้อย พอเหมาะพอควรแก่กาลเวลา คือ

๑. ทำให้นักปฏิบัติเข้าใจธรรม ทั้งด้านปริยัติ และด้านปฏิบัติได้ดีและละเอียดลออยิ่งขึ้น เช่น เข้าใจคำว่า **"รูปนามพระไตรลักษณ์"** เป็นต้น ดีขึ้นกว่าไม่ได้เข้าปฏิบัติหลายเท่า

๒. ทำให้มีกำลังใจเข้มแข็ง มีความขยัน มีความอดทน มีความรู้จักประหยัดยิ่งขึ้นเป็นพิเศษกว่าแต่ก่อน เข้าใจหลักที่ว่า **"วินัย ขยัน อดทน ประหยัด พัฒนา ลดปัญหาได้ทุกอย่าง"** ดังนี้

๓. พัฒนาจิตใจให้เป็นนักเสียสละขึ้นอีกมาก เห็นแก่ส่วนรวมทำงานไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย และไม่เบื่อหน่าย ยิ่งทำยิ่งเพลินตรงกันข้ามกับสมัยก่อน เมื่อยังไม่ได้เข้าปฏิบัติกรรมฐาน

๔. ทำให้ดูหนังสือธรรมเพลิดเพลิน ไม่รู้จักเบื่อ เข้าในหลักที่ว่ายิ่งดูยิ่งมัน บางวันอ่านหนังสือธรรม ค้นพระไตรปิฎกเพลิดเพลินไม่อยากหลับ ไม่อยากนอน

๕. ทำให้อธิบายธรรมได้ดีขึ้น ละเอียด สุขุมขึ้นกว่าเดิมเพราะสามารถจะอธิบายได้ทั้ง ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งลุ่มลึกไปตามลำดับดุจทะเลมหาสมุทร ฉะนั้น

๖. ทำให้สติดีขึ้น ความจำดีขึ้น จำได้แม่นยำ จำได้แล้วไม่ค่อยหลงไม่ค่อยลืม

๗. เป็นมหากุศล เป็นบุญทุกขณะที่ลงมือปฏิบัติ หรือลงมือสอนผู้อื่น แนะนำผู้อื่น

๘. เป็นคนไม่ประมาท เพราะมีสติระลึกอยู่กับรูปนามเป็นส่วนมาก

๙. ได้บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ตามพระพุทธโอวาท

๑๐. ได้เดินทางสายกลาง คือ มรรคมีองค์ ๘

๑๑. ได้เดินทางสายเอก คือ หนึ่งไม่มีสอง

๑๒. ได้บำเพ็ญบารมี ได้สร้างบารมี ได้เตรียมตัวก่อนตายไว้พร้อมแล้ว

๑๓. ทำให้ฉลาดรู้จักหลักความจริง และรู้จักหลักชีวิตประจำวันดีขึ้น

๑๔. ทำให้รู้จักปรมัตถธรรม ไม่หลงติดอยู่ในสมมติบัญญัติ อันเป็นเพียงโรงละครของชาวโลก

๑๕. ทำให้คนรักใคร่กัน ปรองดองกัน สนิทสนมกัน เข้ากันได้ดีเหมือนเป็นหนึ่งญาติสนิท

๑๖. ทำให้คนมีเมตตากรุณาต่อกัน เอ็นดูกัน สงสารกัน พลอยยินดีอนุโมทนาสาธุการในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี ไม่มีความริษยากันและกัน

๑๗. ทำให้คนเป็นคน ให้ดีกว่าคน ให้เด่นกว่าคน ให้เลิศกว่าคนให้ประเสริฐกว่าคน และทำคนให้เป็นพระ

๑๘. ทำให้คนไม่เบียดเบียนกัน ไม่ให้เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ให้อิจฉาริษยากันและกัน

๑๙. ทำให้คนเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ไม่มีมานะทิฐิ ไม่ถือตัว ไม่เย่อหยิ่ง จองหอง

๒๐. ทำคนให้รู้จักตัวเอง รู้จักปกครองตัวเอง คือ อ่านตัวออก บอกตัวได้ ใช้ตัวเป็นหรืออ่านตัวออก บอกตัวได้ ใช้ตัวฟัง

๒๑. ทำคนให้เป็นผู้หนักแน่นในกตัญญูกตเวทิตาธรรม คือ เป็นคนมีความกตัญญูกตเวทีนั่นเอง

๒๒. ทำคนให้หันหน้าเข้าหากัน ให้บรรจบกัน เพราะต่างฝ่ายต่างลดทิฐิมานะ ลงหากัน เข้ากันได้ เป็นกันเอง รู้ใจกันดี

๒๓. ทำคนให้มีกาย วาจา ใจ บริสุทธิ์ อ่อนน้อม เยือกเย็น

๒๔. ทำคนให้ได้รับความสุข ๗ ประการ คือ สุขของมนุษย์ สุขทิพย์ สุขในฌาน สุขในวิปัสสนา สุขในมรรค สุขในผล สุขคือพระนิพพานตามสมควรแก่การปฏิบัติของตน ๆ หรือตามสมควรแก่วาสนาบารมีของตน

๒๕. ทำคนให้พ้นความโศกเศร้าปริเทวนาการ ดุจนางปฏาจาราและสันตติมหาอำมาตย์ เป็นต้น

๒๖. ทำคนให้มีปัญญา ดับความทุกข์ร้อนทางกาย ทางใจ

๒๗. ทำคนให้เดินทางถูก ให้รู้จักวิถีทางแห่งชีวิตอันถูกต้องได้ดี ไม่หลงทาง ไม่มัวเมา ไม่ประมาท รู้จักสูตรของคนที่ว่า **"เกิดเป็นคน คนให้ทั่ว ปากไม่ล้น ก้นไม่รั่ว ชั่วไม่เอา เมาไม่มี นี่คือคน"** ดังนี้

๒๘. ทำคนให้ได้บรรลุมรรค ผล นิพพาน เป็นปริโยสาน

๒๙. ถึงปฏิบัติได้แค่ญาณ ๑-๒ คือ เพียงอยู่ในญาณต้น ๆ หรือในญาณต่ำ ๆ ถ้าพยายามรักษาไว้ได้ หรือปฏิบัติต่อ ๆ ไป ก็สามารถจะ

ป้องกันภัยในอบายภูมิได้ ดังมีหลักฐานรับรองไว้ในวิสุทธิมรรค ภาค ๓ หน้า ๒๒๙ ว่า

"อิมินา ปน ญาเณน สมนฺนาคโต วิปสฺสโก พุทฺธสาสเน ลทฺธสฺสาโส ลทฺธปติฏฺโฐ นิยตคติโก จูฬโสตาปนฺโน นาม โหติ"

ผู้เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ถึงญาณที่ ๒ คือ ปัจจยปริคคหญาณนี้แล้ว ได้ความเบาอกเบาใจในพระพุทธศาสนา ได้ที่พึ่งที่ระลึกในพระพุทธศาสนา มีคติอันเที่ยง คือ ตายแล้วไม่ไปอบายภูมิ ชื่อว่าได้จูฬโสดาบัน หมายความว่า เป็นผู้เข้าสู่กระแสพระนิพพานน้อย ๆ เป็นผู้เดินทางถูกแล้ว

๓๐. ถ้าปฏิบัติถึงญาณที่ ๔ คือ อุทยัพพยญาณ เห็นรูปนามเกิดดับ เห็นพระไตรลักษณ์ชัด ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ชื่อว่าเป็นผู้มีชีวิตอันประเสริฐถึงจะตายในเสียวันนั้น ก็ยังดีกว่าบุคคลผู้ไม่ได้ปฏิบัติ แต่มีชีวิตเป็นอยู่ได้ตั้ง ๑๐๐ ปี ดังมีหลักฐานรับรองไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ หน้าที่ ๓๐ ว่า

"โย จ วสฺสสตํ ชีเว อปสฺสํ อุทยพฺพยํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อุทยพฺพยํ"

ผู้เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ถึงญาณที่ ๔ คืออุทยัพพยญาณ เห็นความเกิดดับของรูปและนาม ถึงแม้จะมีชีวิตอยู่ได้เพียงวันเดียว ก็ยังประเสริฐกว่าบุคคลผู้ไม่เห็นความเกิดดับของรูปนาม แต่มีชีวิตเป็นอยู่ได้ตั้ง ๑๐๐ ปี

๓๑. ถ้าชาตินี้ยังไม่ได้สำเร็จมรรค ผล นิพพาน ก็จะเป็นปัจจัยให้ได้สำเร็จมรรค ผล นิพพาน ในชาติต่อไป คือ

ถ้าเจริญวิปัสสนาในปฐมวัย คือ ตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ ถึง ๒๕ ปี แต่ไม่สำเร็จ ก็จะเป็นปัจจัยให้ได้สำเร็จในมัชฌิมวัย คือ ตั้งแต่อายุ ๒๕ ปี ถึง ๕๐ ปี

ถ้ายังไม่สำเร็จในมัชฌิมวัยนี้ ก็จะเป็นปัจจัยให้ได้สำเร็จในปัจฉิมวัย คือ ตั้งแต่อายุ ๕๑ ปี ถึง ๗๕ ปี

ถ้าไม่สำเร็จในปัจฉิมวัยนี้ ก็จะเป็นปัจจัยให้ได้สำเร็จในมรณสมัย คือ ในเวลาใกล้จะตาย

ถ้าไม่สำเร็จในเวลาใกล้จะตาย ก็จะเป็นปัจจัยให้ใจบริสุทธิ์แล้วไปเกิดในสวรรค์ สมดังพระบาลีว่า

"จิตฺเต อสงฺกิลิฏฺเฐ สุคติ ปาฏิกงฺขา"

เมื่อใจไม่เศร้าหมอง คือ ใจบริสุทธิ์แล้ว สุคติก็เป็นอันหวังได้ ดังนี้ จะได้สำเร็จบนสวรรค์โน้น

ถ้ายังไม่สำเร็จบนสวรรค์โน้น ก็จะเป็นปัจจัยให้ได้ฟังธรรมก่อนที่จะหมดศาสนา พระอัฐิธาตุทั้งหลายจะได้มารวมกันเป็นองค์พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมอยู่ ๗ วัน ๗ คืน ก็จะได้มีโอกาสมาฟังธรรมและปฏิบัติธรรมในสมัยนั้น แล้วจะได้สำเร็จมรรค ผล นิพพาน ในตอนนั้น

ถ้ายังไม่ได้สำเร็จในตอนนั้น ก็จะได้เกิดทันศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย ได้ฟังธรรมต่อพระพักตร์ของพระองค์แล้วได้สำเร็จมรรค ผล นิพพาน โดยเร็วพลันที่สุด ดุจพาหิยทารุจีริยะ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ พระอัสสชิ พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ เป็นต้น

ถ้าไม่ได้พบพระศรีอริยเมตไตรย หรือสาวกของพระศรีอริยเมตไตรย เกิดในสุญกัปป์ คือ กัปป์ที่ว่างจากพระพุทธเจ้าก็จะได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ได้ตรัสรู้มรรค ผล นิพพาน ด้วยตนเอง ดังนี้

๓๒. ทำกิเลส คือโลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ เป็นต้นให้เบาบางลง

๓๓. ทำให้เป็นคนมีใจสุขุมเยือกเย็น

๓๔. ทำให้เป็นคนมีสติรอบคอบ ดุจรถที่มีเครื่องห้ามล้อดีฉะนั้น

๓๕. ทำให้สมาธิดี ทำให้ความจำดีขึ้น ทำให้เรียนหนังสือเก่ง เป็นประโยชน์แก่นักเรียน นักศึกษามาก

๓๖. ทำให้โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ หายไป เช่น โรคประสาท โรคอัมพาต โรคกระเพาะ โรคปวดศีรษะ เป็นต้น

๓๗. สามารถเป็นปัจจัยนำไปเกิดในสวรรค์ได้ เช่น พระภิกษุรูปหนึ่งท่านเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ถึงญาณที่ ๔ แล้วมรณภาพลงด้วยโรคลม ได้ไปบังเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ลงมากราบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอฟังธรรม ปฏิบัติธรรมต่อ ในที่สุด ก็ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบันกลับไปเสวยรมย์ชมสมบัติอยู่ในเทวโลกสืบต่อไป

๓๘. ทำให้มีความเชื่อ ความเลื่อมใส ในพระรัตนตรัยหนักแน่นมั่นคงยิ่งขึ้นไปเป็นร้อยเท่า พันทวี

๓๙. สะดวกแก่การปกครอง คือ ทำให้ผู้ที่ได้รับการอบรมไปแล้วนั้น เป็นผู้ปกครองง่าย ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่หมู่คณะ แก่สังคมทั่ว ๆ ไป

๔๐. กันโง่ เพราะมีสติ สติเป็นคู่ปรับกับโมหะ คือความโง่ เพราะโมหะนี้แหละเป็นตัวอย่างสำคัญที่สุดของแต่ละบุคคล

๔๑. มีสติตั้งมั่นดี ทั้งในยามปกติและในยามใกล้จะตาย

๔๒. ทำให้เป็นคนมีศีลธรรม วัฒนธรรม อารยธรรม จริยธรรมอันดีงาม โดยมากจะมีศีล ๕ มั่นเป็นนิจ

๔๓. เด็กนักเรียนที่มีความจำไม่ดี เรียนหนังสือไม่เก่งก็จะมีความจำดีขึ้น เรียนหนังสือเก่งขึ้นอีกหลายเท่าทีเดียว เพราะมีตัวอย่างมามากต่อมากแล้ว

๔๔. แก้นิสัยคนได้ดีมาก คือ คนที่พาลเกเร เช่น อันธพาล นักโทษ ถ้าได้เจริญวิปัสสนากรรมฐานแล้ว จะกลับตัวเป็นคนละคน ถ้านักโทษแต่ละคนได้เข้าปฏิบัติแล้ว เวลาปล่อยออกไป จะไม่กลับมาสู่คุกสู่ตะรางอีกเลย

๔๕. ถ้าฝึกสมาธิได้ดีแล้ว จะมีสุขภาพทางจิตดี เพราะได้พัฒนาจิตมาดี เข้าในหลักที่ว่า **กิเลสเป็นพิษทำให้จิตแปรปรวน สมาธิเท่านั้นทั้งกันทั้งแก้** และสามารถจะนั่งได้เป็นเวลานาน ๆ หลายชั่วโมง เริ่มตั้งแต่ ๕ นาที เป็นต้นไป จนกระทั่งถึง ๒๔ ชั่วโมง ๓๐-๔๐-๗๒ ชั่วโมงก็ได้เพราะเคยมีมาแล้ว

๔๖. ชื่อว่า ได้บูชาพระพุทธเจ้าด้วยการบูชาอย่างสูงสุด ดังที่พระบาลีที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ หน้าที่ ๑๖๐-๑๖๑ ว่า

“โย โข อานนฺท ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา อุปาสโก วา อุปาสิกา วา ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน วิหรติ สามีจิปฏิปนฺโน อนุธมฺมจารี โส ตถาคตํ สกฺกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ ปรมายปูชาย”

ดูก่อนอานนท์ ผู้ใดเป็นภิกษุก็ตาม เป็นภิกษุณีก็ตาม เป็นอุบาสกก็ตาม เป็นอุบาสิกาก็ตาม ถ้าได้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรมอยู่ ผู้นั้นชื่อว่า ได้สักการะ ได้เคารพ ได้นับถือ ได้บูชาพระตถาคต ด้วยการบูชาอย่างสูง ดังนี้

๔๗. ชื่อว่า ได้ช่วยกันรักษาพระสัทธรรมไว้ไม่ให้เสื่อม สมดังพระบาลีว่า

"จตุนฺนํ โข อาวุโส สติปฏฺฐานํ ภาวิตตฺตา พหุลีกตตฺตา สทฺธมฺมอปริหานํ โหติ"

ดูก่อนผู้มีอายุ พระสัทธรรม จะไม่เสื่อมลง ก็เพราะพุทธบริษัทพากันปฏิบัติตามสติปัฏฐาน ๔ ดังนี้

๔๘. ชื่อว่า ได้ช่วยกันเผยแพร่พระพุทธศาสนา ให้เจริญรุ่งเรืองดำรงเสถียรภาพ อยู่ตลอดกาลนาน สมดังหลักฐานรับรองไว้ว่า

"ยาว หิ อิมา จตสฺโส ปริสา มํ อิมาย ปฏิปตฺติปูชาย ปูเชสฺสนฺติ ตาว มม สาสนํ นภมชฺเฌ ปุณฺณจนฺโท วิย วิโรเจสฺสติ"

จริงอยู่ ถ้าบริษัททั้ง ๔ นี้จักบูชาเราด้วยการปฏิบัตินี้อยู่ตราบใด ศาสนาของเราจักเจริญรุ่งเรืองปานดังพระจันทร์เพ็ญลอยเด่นจ้าอยู่ท่ามกลางนภา ตราบนั้น ดังนี้

๔๙. ชื่อว่า ได้เห็นพระพุทธองค์ เพราะได้เห็นพระธรรมสมดังที่ตรัสกับพระวักกลิ ว่า

"โย โข วกฺกลิ ธมฺมํ ปสฺสติ โส มํ ปสฺสติ โย มํ ปสฺสติ โส ธมฺมํ ปสฺสติ"

ดูก่อนวักกลิ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ดังนี้

๕๐. ชื่อว่า มีความจงรักภักดี มีความเคารพรักใคร่ในพระพุทธองค์เป็นพิเศษ สมดังพระบาลีซึ่งปรากฏอยู่ในธัมมปทัฏฐกถา ภาค ๖ ว่า

"ภิกฺขเว มยิ สสิเนโห ติสฺสสทิโส ว โหตุ คนฺธมาลาทีหิ ปูชํ กโรนฺตาปิ เนว มํ ปูเชนฺติ ธมฺมานุธมฺมปฏิปชฺชมานาเยว ปน มํ ปูเชนฺติ"

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่มีความจงรักภักดีในเรา จงเป็นเช่นกับพระติสสเถระเถิด (พระติสสเถระท่านเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ก็จงพากันเจริญวิปัสสนากรรมฐานเหมือนท่านเถิด) ถึงแม้ว่าบริษัททั้ง ๔ พากันทำการบูชา ด้วยของหอมและดอกไม้นานัป-การ ก็ยังไม่ชื่อว่าได้บูชาเราอย่างแท้จริง ส่วนบริษัททั้งหลายที่ได้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมเท่านั้น จึงจะชื่อว่าได้บูชาเราด้วยการบูชาอย่างแท้จริง ดังนี้

๕๑. ชื่อว่าได้บำเพ็ญกองกุศลอันยิ่งใหญ่ไพศาลทีเดียว ข้อนี้มีพระบาลีซึ่งปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๙ หน้าที่ ๑๒๖ รับรองไว้ว่า

"กุสลราสีติ ภิกฺขเว วทมาโน จตฺตาโร สติปฏฺฐาเน สมฺมา วทมาโน วเทยฺย"

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เมื่อจะกล่าวว่ากองแห่งการกุศล จะต้องกล่าวถึงสติปัฏฐานทั้ง ๔ จึงจะชื่อว่ากล่าวถูกต้อง

"เกวโล หายํ ภิกฺขเว กุสลราสิ ยทิทํ จตฺตาโร สติปฏฺฐานา"

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย กองกุศลล้วนๆ นี้ ได้แก่ สติปัฏฐานทั้ง ๔ ดังนี้

๕๒. ชื่อว่า ได้ตัดเวมติกังขา คือ ข้อข้องใจสงสัยของตัวเอง ซึ่งได้เคยสงสัยว่า สมัยนี้ มรรค ผล นิพพาน จะมีอยู่หรือไม่หนอ ซึ่งสอดคล้องต้องตามพระบาลีที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๐ หน้าที่ ๑๗๕-๑๗๖ ว่า

"อิมสฺมิญฺจ โข สุภทฺท ธมฺมวินเย อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค อุปลพฺภติ สมโณปิ ตตฺถ อุปลพฺภติ ฯเปฯ อิเม จ สุภทฺท ภิกฺขู สมฺมา วิหเรยฺยุํ อสุญฺโญ โลโก อรหนฺเตหิ อสฺส"

ดูก่อนสุภัททะ ในพระธรรมวินัยนี้ ถ้ายังมีอัฏฐังคิกมรรคอันประเสริฐอยู่ตราบใด แม้พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ ก็ยังมีอยู่ตราบนั้น ฯลฯ ดูก่อนสุภัททะ ถ้าภิกษุทั้งหลาย พึงพากันประพฤติปฏิบัติอยู่โดยชอบ โลกก็ไม่พึงว่างเปล่าจากพระอรหันต์ ดังนี้

พระอรรถกถาจารย์ ยังได้กล่าวรับรองความข้อนี้ไว้อีก ซึ่งปรากฏอยู่ในสุมังคลวิลาสินี อัฏฐกถา ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ภาค ๓ หน้าที่ ๑๑๑-๑๑๒ บรรทัดที่ ๒๑ และบรรทัดที่ ๑-๒ ว่า

ปฏิสมฺภิทปฺปตฺเตหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ.

พันปีที่ ๑ เป็นยุคของพระอรหันต์ผู้แตกฉานในปฏิสัมภิทา

ฉฬภิญฺเญหิ วสฺสสหสฺสํ.

พันปีที่ ๒ เป็นยุคของพระอรหันต์ผู้ได้อภิญญา ๖

เตวิชฺเชหิ วสฺสสหสฺสํ.

พันปีที่ ๓ เป็นยุคของพระอรหันต์ผู้ได้วิชชา ๓

สุกฺขวิปสฺสเกหิ วสฺสสหสฺสํ

พันปีที่ ๔ เป็นยุคของพระอรหันต์ผู้เจริญวิปัสสนาล้วน

ปาฏิโมกฺเขหิ วสฺสสหสฺสํ อฏฺฐาสิ.

พันปีที่ ๕ เป็นยุคของพระอนาคามี พระสกทาคามี และพระโสดาบัน ดังนี้

๕๓. ชื่อว่า เราได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ทั้ง ๓ ปิฎก คือ ทั้งพระวินัย ทั้งพระสูตร ทั้งพระอภิธรรม สมดังหลักฐานที่มีปรากฏอยู่ในธรรมบท ภาค ๒ หน้าที่ ๖๐ บรรทัดที่ ๒ (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) รับรองไว้ว่า

สกลํปิ หิ เตปิฏกํ พุทฺธวจนํ อาหริตฺวา กถิยมานํ อปฺปมาทเมว โอตรติ.

จริงอยู่ พระพุทธพจน์ คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจบทั้ง ๓ ปิฎกแม้ทั้งสิ้น คือ ไม่เหลือเลยสักตัวเดียว ที่พระนักเทศน์พระธรรมกถึก นำมาแสดงให้พุทธบริษัทฟังอยู่นั้น ย่อมรวมลงสู่จุดเดียวเท่านั้น คือ ความไม่ประมาท

โส ปเนส อตฺถโต สติยา อวิปฺปวาโส นาม.

ก็ อันความไม่ประมาทนี้นั้น โดยใจความก็ได้แก่ การไม่อยู่ปราศจากสติ

คนมีสติก็คือคนเจริญสติปัฏฐาน ๔ คนเจริญสติปัฏฐาน ๔ ก็คือคนเจริญวิปัสสนากรรมฐานนั่นเอง

ได้พรรณนาเรื่องทาง ๗ สาย พร้อมทั้งอานิสงส์แห่งการเจริญวิปัสสนากรรมฐานมาก็นับว่าสมควรแล้ว ขอยุติลงคงไว้เพียงเท่านี้

อิทํ เม ปุญฺญํ นิพฺพานสฺส ปจฺจโย โหตุ.

อิทํ เม ปุญฺญภาคํ สพฺพสตฺตานํ เทมิ.

รายชื่อเจ้าภาพร่วมจัดพิมพ์
หนังสือที่ระลึกในพิธีแสดงมุทิตาสักการะ
พระครูศรีธรรมกิจโกศล
(สมศักดิ์ สุมงฺคโล)
เจ้าอาวาสวัดสิงห์

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน/เล่ม
๑.	พระกนกพัฒน์ นาถธมฺโม	๒,๕๕๗ บาท
๒.	พระศักดิ์ชัย ฐานวโร	๒,๐๐๐ บาท
๓.	พระสุชาติ อนุตฺตโร	๑,๐๐๐ บาท
๔.	นางกัลยา อุโฆษอารามิก	๒,๑๐๐ บาท
๕.	พ.อ.ถวัลย์ - นางไพพรรณ เอี่ยมสงวน และนายพงษ์ศักดิ์ พงษ์โสภา	๑,๐๐๐ บาท
๖.	พ.ต.ท.สมเกียรติ ภู่แก้ว และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
๗.	คุณวิสุทธิ์ พชรบุรยเกียรติ	๑,๐๐๐ บาท
๘.	คุณธันยามณธ์ พชรบุรยเกียรติ	๑,๐๐๐ บาท
๙.	คุณพิชญรินทร์ พชรบุรยเกียรติ	๑,๐๐๐ บาท
๑๐.	คุณพีระกฤตย์ อวยพรกชกร	๑,๐๐๐ บาท
๑๑.	คุณนที-คุณสุนันท์-คุณรัชฎาพร-คุณธีรวุฒิ-คุณปิโยรส เลิศภัทรสกุล อุทิศให้ว่าที่ ร.ต.พีรพัฒน์ เลิศภัทรสกุล	๕,๐๐๐ บาท
๑๒.	คุณภาณุชพงศ์ คงเขษม	๑,๐๐๐ บาท
๑๓.	น.ส.สุชารัตน์ จีรณัฐวงส์	๑,๐๐๐ บาท
๑๔.	นายปลิว แซ่โง้ว	๑,๐๐๐ บาท
๑๕.	นายกนกพัฒน์ คงเขษม	๑,๐๐๐ บาท
๑๖.	น.ส.กมนรัตน์ คงเขษม	๑,๐๐๐ บาท
๑๗.	น.ส.ปิยมณฑ์ คงเขษม	๑,๐๐๐ บาท
๑๘.	ด.ญ.รัชช์อร คงเขษม	๑,๐๐๐ บาท
๑๙.	ร้านชั่งรู้ รับเป็นเจ้าภาพ	๑๐๐ เล่ม
๒๐.	คุณเรณู รักเรือง ประธานชุมชนวัดสิงห์	๕๐๐ บาท
๒๑.	นางลออ เศรษฐจินดาเลิศ	๕๐๐ บาท
๒๒.	นางจวน-นางใจพร สุริยา	๕๐๐ บาท
๒๓.	นางหงาน แซ่อึ้ง	๕๐๐ บาท
๒๔.	คุณนันทพร บวรปรีชาวณิช	๕๐๐ บาท
๒๕.	นายดำรง ฉิมพลีพันธุ์	๕๐๐ บาท
๒๖.	ป้าชุ ขำทับ	๓๐๐ บาท

เจ้าภาพร่วมสมทบ

๑. พระชัยวัฒน์ อนุตฺตโร
วัดเปาโรหิตย์
๒. พระธีรประวัติ จารุวํโส
๓. พระสมศักดิ์ ฐานกโร
วัดเปาโรหิตย์
๔. นางชัญยรัตน์ ฐิติกสพงษ์แจ้ง
๕. คุณสมใจ ลำภาษี
๖. คุณเตี้ย ขายแกง
๗. คุณพัชรีพร คุณากรขจรศักดิ์
๘. คุณสุขสินชัย สมพร
๙. คุณแหม่ม ลำภาษี
๑๐. คุณธนนภ ธรรมปรีชาไว
๑๑. คุณวิภา ทองคง
๑๒. คุณวิไล ลำภาษี
๑๓. นางเมี้ยน ลำภาษี
๑๔. คุณพัชรี เจริญพานนท์
๑๕. นายธงชัย เจริญพานนท์
๑๖. นางเฟือง ลำภาษี
๑๗. ห้างหุ้นส่วนจำกัด บ้านพิกุล
๑๘. คุณพ่อพิบูล สว่างสุข-
คุณแม่สายเงิน สิทธิวงศ์
๑๙. นายบูรพา สว่างสุข-
นางชนัญญา สว่างสุข
๒๐. ด.ช.ลัทธวุฒิ สว่างสุข-
ด.ญ.นัทธมน สว่างสุข
๒๑. คุณแม่ฉลวย ปิติ
๒๒. นายสมพงษ์-นางสุจินต์
พงษ์เผือก
๒๓. น.ส.โสภิตา
๒๔. น.ส.เยาว์ ภูขุตตะ
๒๕. คุณพ่อสอน-คุณแม่ไพ ภูขุตตะ
๒๖. นางมะลิพร พูลเชื้อ
๒๗. นายมนตรี อำนาจสุขสุวรรณ
๒๘. นางปราณี สีเหลือง
๒๙. นายนำชัย ทรัพย์แสนอุดม
๓๐. น.ส.หยาดอรุณ ประทุมทอง
๓๑. นายไพฑูรย์ จำปาสา
๓๒. นายพิทยาธร ดอนหล้าหนาม
๓๓. น.ส.สิปปภัค สุมะภัชโสภณ
๓๔. น.ส.วรรณภา บุญคง

หาก ชื่อ-สกุล เจ้าภาพฯ ผิดตกหรือคลาดเคลื่อน
ขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

กุฏิสงฆ์แฝด ๒ ชั้น

ศาลาการเปรียญ

อุฏฺฐานวโต สติมโต สุจิกมฺมสฺส นิสมฺมการิโน
สญฺญตสฺส จ ธมฺมชีวิโน อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวฑฺฒติ ฯ

ยศย่อมเจริญ แก่ผู้มีความหมั่น มีสติ มีการงานสะอาด ใคร่ครวญแล้วจึงทำ ระวังดีแล้ว เป็นอยู่โดยธรรม และไม่ประมาท

(ขุ.ธ. ๒๕/๑๘)

อุโบสถวัดสิงห์ หลังใหม่
(อยู่ระหว่างการบูรณะปฏิสังขรณ์)